EEN STERK EN BETROUWBAAR SOCIAAL CONTRACT

Commissie Pensioenhervorming 2020-2040

BIJLAGE 2.2

De pensioenvoorzieningen voor zelfstandigen

.be

Met dank aan Anne Vanderstappen en Veerle De Maesschalck van het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ) voor hun bijdrage aan deze bijlage.

Inhoudstafel

1 Inleiding 7

2 De particulariteiten van de socio-economische groep van de zelfstandigen 7

2.1 De grote spreiding van de bedrijfsinkomens waarop bijdragen worden betaald 7

2.2 Het grote aandeel gemengde en onvolledige loopbanen 8

2.3 Een geringer verouderingseffect 10

3 De wettelijke pensioenregeling voor zelfstandigen 11

3.1 Eigenschappen van het systeem 11

3.1.1 De pensioenberekening en de maxima 11

3.1.2 De minima 13

3.1.3 De meewerkende echtgeno(o)t(e) 14

3.2 De uitkeringsbedragen 15

3.2.1 De minima en maxima 15

3.2.2 De evolutie van het gemiddeld pensioen 18

3.3 De bijdragebetaling 19

3.4 De globale inkomsten- en uitgavenontwikkeling 22

4 De aanvullende pensioenen 24

5 Bijlagen I : Tabellen en grafieken 28

6 Bijlage II: Toelichting bij de herwaardering van de inkomsten bij de pensioenberekening 35

7 Bijlage III: Toelichting bij de vooruitberekening van de kostprijs van de proportionalisering in het pensioenregime van de zelfstandigen. 36

8 Bijlage IV: De correctiecoëfficiënt bij de pensioenberekening in de zelfstandigenregeling 39

9 Bijlage V: Toelichting bij de opeenvolgende berekeningswijzen voor de sociale bijdragen van zelfstandige 40

Lijst van tabellen

Tabel 1. Verdeling van de verzekeringsplichtigen in hoofdberoep naar inkomensklasse (refertejaar) 8

Tabel 2. Aandeel gepensioneerden met een volledige loopbaan in de totale populatie gepensioneerden en in de populatie nieuwe gepensioneerden, naar stelsel 10

Tabel 3. Pensioenformule per loopbaanjaar in het zelfstandigenregime 13

Tabel 4. Pensioenformule per loopbaanjaar in het werknemersregime 13

Tabel 5. Minimumpensioenen van zelfstandigen* uitgedrukt in % van het gemiddeld jaarinkomen van zelfstandigen in hoofdberoep** 16

Tabel 6. Personen met een IGO in het stelsel van de zelfstandigen en van de werknemers, 2013 18

Tabel 7. Maximale pensioenbedragen voor een volledige loopbaan (maandbedragen uitgedrukt in prijzen van 2013) 18

Tabel 8. Inkomensgrenzen en jaarlijkse bijdragepercentages voor de bijdrageberekening van zelfstandigen, bijdragejaar 2013 20

Tabel 9. Sociale bijdrageberekening in het stelsel van de zelfstandigen (van toepassing tot 31 januari 2014) 20

Tabel 10. Verhouding tussen het minimumbedrag bijdrageberekening en minimumpensioen in het stelsel van de zelfstandigen, bedragen januari 2014 21

Tabel 11. Aandeel van de pensioenuitgaven in de inkomsten van het globaal beheer 22

Tabel 12. VAPZ: aantal actieve aangeslotenen 24

Grafiek 6. 24

Tabel B 1. Evolutie van het aandeel zuivere loopbanen in de werknemers- en zelfstandigenregeling 28

Tabel B 2. Aandeel gepensioneerde zelfstandigen met een zuivere loopbaan 29

Tabel B 3. Aandeel zelfstandigen met een minimumpensioen 31

Tabel B 4. Gemiddeld jaarlijks pensioenbedrag, bedragen uitgedrukt in prijzen van 2013 32

Tabel B 5. Lopende ontvangsten in de sociale zekerheid voor zelfstandigen, 2000-2012 33

Tabel B 6. Evolutie van de pensioenuitgaven, het aantal gerechtigden en de uitgaven/gerechtigde 34

Tabel 13. Opeenvolgende stelsels van bijdrageberekening, voorbeeld : bijdragecategorie hoofdberoep 41

Tabel 14. Opeenvolgende stelsels van bijdrageberekening, voorbeeld bij constant inkomensniveau : bijdragecategorie hoofdberoep 42

Tabel 15. Huidig stelsel van bijdrageberekening, voorbeeld bij verschillend inkomensniveau : bijdragecategorie hoofdberoep 43

Lijst van grafieken

Grafiek 1. Evolutie van het aandeel gepensioneerden met een zuivere loopbaan binnen de regeling van de zelfstandigen en de regeling van de werknemers 9

Grafiek 2. Evolutie van de minimumpensioenen in de zelfstandigenregeling, bedragen per 1 januari, uitgedrukt in prijzen van 2013 15

Grafiek 3. Hoogte van de minima voor gepensioneerden naar stelsel, bedragen per 1 januari en uitgedrukt in prijzen van 2013 16

Grafiek 4. Evolutie van het gemengd minimum in vergelijking met de minima voor een zuivere loopbaan, nominale bedragen voor een alleenstaande per 1 januari 17

Grafiek 5. Evolutie van de gemiddelde pensioenbedragen: gehuwde mannen (gezinbedrag) 19

Grafiek 6. Evolutie van de kostprijs van de proportionaliteit in het zelfstandigenregime in miljoen Euro's (berekend als het verschil met de uitgaven voor de minimumpensioenen (aan de correctiecoëfficiënt van 1,3195) 23

Grafiek 7. VAPZ. Verhouding gewone / sociale plannen, verdeling i.f.v. aantal actieve aangeslotenen 25

Grafiek 8. VAPZ. Evolutie i.f.v. hoogte bijdrage 26

Grafiek 9. VAPZ. Gemiddeld uitgekeerd kapitaal en evolutie 26

Grafiek 10. VAPZ. Gemiddelde reserve en evolutie 27

Grafiek B 1. Evolutie van de minima voor gezinnen 30

1 Inleiding

Het wettelijk pensioenregime voor de zelfstandigen kent vandaag dezelfde architectuur als dat van de werknemers, nl. gebaseerd op het proportionaliteitsbeginsel en met minimumpensioenen gekoppeld aan loopbaanvoorwaarden. Het voorbije decennium zijn er tussen beide stelsels ook belangrijke convergenties geweest inzake toekenningsvoorwaarden en uitkeringsbedragen.
De overblijvende verschilpunten tussen beide pensioenregelingen (die zich vooral situeren op het vlak van de financiering en van sommige berekeningsmodaliteiten, o.m. de afwezigheid van minimumjaarrechten en een zwakkere proportionalisering) lijken niet van aard om een verdere convergentie in de weg te staan. Ofschoon de lasten van de vergrijzing veel minder zwaar zijn in het zelfstandigenregime dan in de andere pensioenregimes lijken daarvoor wèl ingrepen noodzakelijk te zijn aan de financieringszijde en het globaal beheer van de zelfstandigen.

Een verdere toenadering van de stelsels zou tegemoet komen aan de feitelijk grote flexibiliteit tussen statuten die o.m. blijkt uit het grote en stijgend aandeel gemengde loopbanen (vooral met de werknemersregeling). Dit moet de bescherming beveiligen voor diegenen die gedurende hun loopbaan wisselende statuten hebben gekend en de lasten over de stelsels heen evenwichtig verdelen.

Gelet op de eigenheid van het zelfstandigenstatuut is een volledige integratie met het stelsel van de werknemers echter moeilijk denkbaar, ook op lange termijn. Zelfstandigen hebben immers een ander risicoprofiel dan werknemers; de groep wordt gekenmerkt door een grote interne inkomensongelijkheid waarbij een groot aandeel verzekeringsplichtigen bijdragen betaalt op bedrijfsinkomsten die lager zijn dan de minimumlonen (de feitelijke ondergrenzen in het stelsel van de werknemers) terwijl de betekenis van een 'inkomen' is anders voor een zelfstandige dan voor een loontrekkende. Ondanks de noodzaak om verder te convergeren verantwoorden deze verschillen het voortbestaan - ook op langere termijn - van een eigenstandig systeem van pensioenvoorzieningen voor de zelfstandigen dat ook mede door de zelfstandigenorganisaties beheerd wordt.

2 De particulariteiten van de socio-economische groep van de zelfstandigen

Op minstens drie punten die essentieel zijn voor de vormgeving van een duurzaam en zeker pensioenregime verschilt de socio-economische groep van de zelfstandigen van de werknemerspopulatie: de groep wordt gekenmerkt door een zeer grote interne inkomensongelijkheid, een meerderheid van pensioenrechten opgebouwd in het zelfstandigenregime betreft korte en gemengde loopbanen en het effect van de vergrijzing is bij zelfstandigen minder groot dan in de twee andere pensioenregimes.

2.1 De grote spreiding van de bedrijfsinkomens waarop bijdragen worden betaald

Het wettelijk pensioenstelsel voor de zelfstandigen stuit op de extreem grote scheefheid van de inkomensverdeling bij zelfstandigen. Ruim 40% van de verzekeringsplichtigen in hoofdberoep heeft een bruto-jaarinkomen dat lager is dan 14.999 EUR; bijna 17% heeft een inkomen dat niet hoger is

dan 4.999 EUR (Tabel 1)[1]. Gelet op de structuur van de verdeling van de zelfstandigeninkomens is het niet moeilijk in te zien dat het moeilijk is om een legitiem verzekeringsstelsel uit te bouwen: lage inkomens betalen relatief weinig voor een minimumpensioen dat dicht in de buurt ligt (en voor alleenstaande vaak *hoger* is dan (zie verder onder punt 3.1)) van de inkomens waarop bijdragen worden betaald terwijl hogere inkomens relatief hoge bijdragen betalen voor een relatief laag bovenminimaal pensioen. Omgekeerd, is het aandeel zelfstandigen dat bijdragen betaalt op inkomsten die hoger zijn dan de grensbedragen om proportionele pensioenrechten te openen klein.

Tabel 1. Verdeling van de verzekeringsplichtigen in hoofdberoep naar inkomensklasse (refertejaar)

	2008		*2009*		*2010*		*2011*		*2012*	
	Aantal	*%*	*Aantal*	*%*	*Aantal*	*%*	*Aantal*	*%*	*Aantal*	*%*
0 - 4.999	61.126	13,81	61.141	13,45	70.822	15,07	70.075	14,86	82.141	16,93
5.000 - 14.999	121.500	27,45	121.218	26,67	120.363	25,61	118.416	25,11	119.262	24,58
15.000 - 29.999	149.724	33,82	152.095	33,46	149.529	31,81	149.608	31,72	150.174	30,95
30.000 - 49.999	68.116	15,39	74.485	16,39	80.707	17,17	84.303	17,87	84.923	17,5
50.000 - 74.999	22.642	5,12	24.740	5,44	26.288	5,59	26.795	5,68	26.837	5,53
75.000 - 99.999	8.160	1,84	8.864	1,95	9.484	2,02	9.534	2,02	9.339	1,92
100.000 - 149.999	6.074	1,37	6.548	1,44	7.077	1,51	7.088	1,5	6.882	1,42
150.000 +	5.305	1,2	5.500	1,21	5.753	1,22	5.823	1,23	5.689	1,17
Totaal	442.647	100	454.591	100	470.023	100	471.642	100	485.247	100

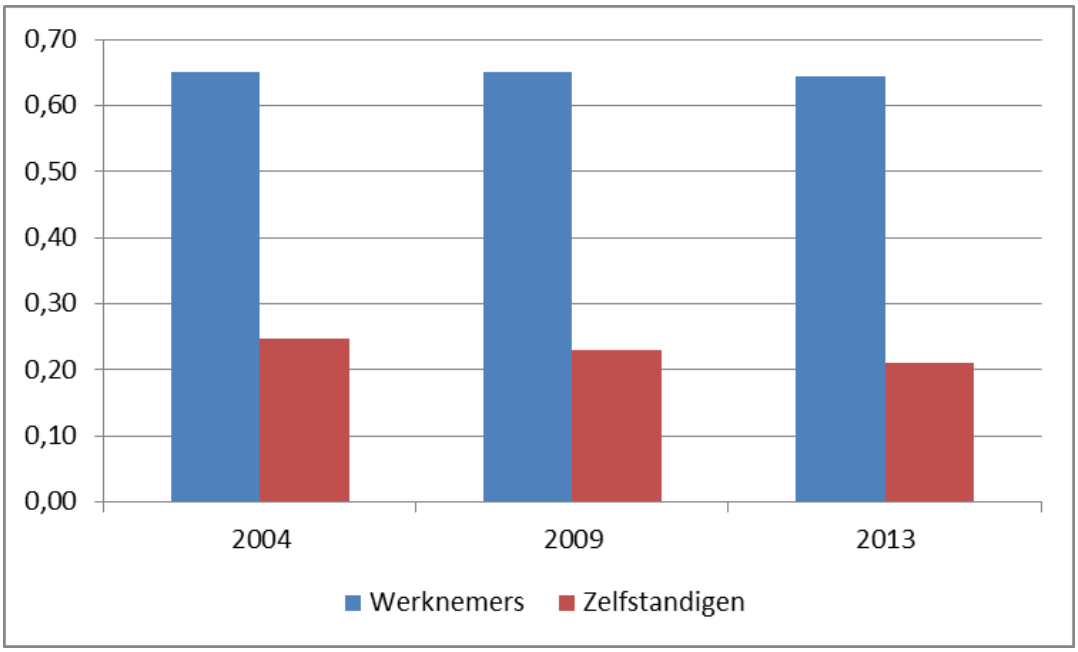
Bron: RSVZ

2.2 Het grote aandeel gemengde en onvolledige loopbanen

Het merendeel van de zelfstandigenpensioenen heeft betrekking op een gemengde loopbaan. Het gaat vooral om gepensioneerden die deels een loopbaan als zelfstandige en deels een loopbaan als loontrekkende hebben opgebouwd. De oudere gepensioneerden met een doorgaans volledige loopbaan als zelfstandige worden steeds meer opgevolgd door gepensioneerden met een gemengde loopbaan. In 2013 had maar 21% van de gepensioneerden een 'zuivere' loopbaan (Grafiek 1).

[1] Omwille van de minimumdrempel die in de bijdrageregeling gehanteerd wordt (12.831 EUR in 2013), betaalt deze groep bijdragen op een inkomstenniveau dat hoger is dan hun werkelijke inkomen.

Grafiek 1. Evolutie van het aandeel gepensioneerden met een zuivere loopbaan binnen de regeling van de zelfstandigen en de regeling van de werknemers

Bron: Berekening op basis van Jaarlijkse Statistiek RVP 2013.

Ook het aantal volledige loopbanen (Tabel 2) ligt in het stelsel van de zelfstandigen op een zeer laag niveau: het betreft nauwelijks 11% van het totaal aantal gepensioneerden en 6% van de nieuwe gepensioneerden (vergeleken met respectievelijk 24% en 28% bij de werknemers). Het grote aantal gemengde loopbanen en de gemiddeld korte loopbanen binnen het zelfstandigenregime betekenen dat de verdere evolutie van het pensioenregime voor zelfstandigen moet bekeken worden in samenhang met de andere stelsels. Om de rechten voor de verzekerden te waarborgen moeten de hindernissen bij de overgang van het ene stelsel naar het andere zoveel als mogelijk worden weggewerkt terwijl er moet over gewaakt worden dat de pensioenlasten evenredig gespreid worden over de verschillende stelsels heen.

Tabel 2. Aandeel gepensioneerden met een volledige loopbaan in de totale populatie gepensioneerden en in de populatie nieuwe gepensioneerden, naar stelsel

	Totaal aantal gepensioneerden* *telling per 01/01/2012*	***Nieuwe gepensioneerden*** *telling per 01/01/2013*
Werknemersregeling		
• rust	**23,38%**	**26,55%**
• overleving	**30,18%**	**37,84%**
• totaal	**24,36%**	**27,61%**
Zelfstandigenregeling		
• rust	**8,42%**	**4,14%**
• overleving	**25,26%**	**19,57%**
• totaal	**10,96%**	**5,82%**

Noot: de gerechtigden die een rust- en overlevingspensioen cumuleren zijn niet opgenomen in de cijfers
* telling 1/01/2012
** telling 1/01/2013
Bron: RVP

2.3 Een geringer verouderingseffect

Om het aantal gepensioneerden te verkrijgen dat gerelateerd kan worden aan de bevolkingsaantallen en bovendien de evolutie van het gemiddeld pensioenbedrag te kunnen analyseren zonder vertekeningen ten gevolge van veranderingen in de frequentie van de gemengde loopbanen, corrigeert het Federaal Planbureau het aantal gepensioneerden met een gemengde loopbaan in beide stelsels zodat een aantal 'fictief zuivere' loopbanen verkregen wordt. In een tweede stap wordt de pensioneringsgraad (gepensioneerden t.o.v. bevolking) voor mannen op 65 jaar over de regelingen heen berekend en constant gehouden. Voor vrouwen wordt de dekkingsgraad (gepensioneerden + vrouwen met een man met een gezinspensioen t.o.v. bevolking) op 65 jaar berekend en constant gehouden. In een derde stap worden de gepensioneerde 65-jarigen per geslacht , verdeeld over de 3 pensioenregelingen (werknemers, zelfstandigen en overheid). Dit gebeurt, per generatie, volgens de historische evolutie van de werkgelegenheid per regeling.In een vierde stap wordt het intredeprofiel van gepensioneerden tussen 60 en 65 jaar bepaald en dit per pensioenregeling en geslacht. Deze profielen vloeien voort uit de socio-economische statuten voorafgaand aan de pensionering (werkgelegenheid, werkloosheid, brugpensioen (werkloosheid met bedrijfstoeslag), invaliditeit (en inactiviteit bij vrouwen)) waarbij het aantal gepensioneerden op 65 jaar per regeling en geslacht gerespecteerd wordt. Op basis van het aantal gepensioneerden dat het Planbureau aldus berekent, is het aantal actieven per gepensioneerde in het zelfstandigenstelsel veel ruimer dan bij de werknemers. Dat zal ook in de komende decennia het geval zijn. Het effect van de veroudering is sterker voelbaar in de werknemers- en ambtenarenregelingen omdat de naoorlogse generaties hun intrede op de arbeidsmarkt deden tijdens een periode van toenemende tewerkstelling in de openbare en in de private sector.

Volgens de jongste vooruitberekeningen van de Studiecommissie van de Vergrijzing zullen de pensioenuitgaven voor de zelfstandigen in het wettelijk stelsel tot 2017 ongewijzigd op 0,8 % van het BBP blijven. Daarna zouden de uitgaven stijgen tot 1,0% van het BBP in 2030 en 1,1% in 2030 (zie tabel 13 uit het Jaarlijks Verslag van de Studiecommissie van de Vergrijzing). Daarmee blijft het stijgingsniveau veel kleiner dan in de stelsels van de werknemers en van de ambtenaren. Deze beperkte groei is te wijten aan de minder sterke toename van het aantal pensioengerechtigden én

van de gemiddelde pensioenbedragen. Het aantal pensioengerechtigden bij de zelfstandigen is tussen 2003 en 2010 zelfs licht afgenomen, vanaf 2010 wordt een jaarlijkse groei van het aantal gerechtigden met maximaal 1% verwacht, tegenover meer dan 2% bij de werknemers. Verwacht wordt ook dat in het zelfstandigenstelsel het gemiddeld pensioenbedrag over het algemeen aan een gematigder tempo zal groeien dan in de werknemers- en ambtenarenstelsels. Hoewel de rijping van het proportioneel pensioen en de sterke stijging van de minimumpensioenen een opwaartse druk uitoefent op de pensioenbedragen worden deze factoren deels geneutraliseerd door de groei van het aandeel korte en gemengde loopbanen (zie verder).

3 De wettelijke pensioenregeling voor zelfstandigen

3.1 Eigenschappen van het systeem

Aan de uitgavenzijde kent het wettelijk pensioenregime voor de zelfstandigen vandaag dezelfde architectuur als dat van de werknemers. Er gelden vergelijkbare toegangsvoorwaarden en de berekeningsformule stoelt op dezelfde principes. De verschillen tussen beide regimes situeren zich nog voornamelijk op het vlak van de berekeningsmodaliteiten.

Tot 1984 werden de pensioenen in het zelfstandigenregime berekend op basis van forfaitaire bedrijfsinkomsten. Met de wet Mainil[2] werd de regel van de evenredigheid (proportionaliteit) in het stelsel geïntroduceerd. Sindsdien worden de zelfstandigenpensioenen berekend op basis van het beroepsinkomen waarop bijdragen zijn betaald. Net zoals in het werknemersregime wordt het niveau van het proportioneel pensioen voor zelfstandigen vandaag bepaald door het aantal loopbaanjaren, de beroepsinkomsten en de gezinssituatie en zijn de pensioenbedragen gebonden aan minimum- en maximumgrenzen.

3.1.1 De pensioenberekening en de maxima

De pensioenberekening van de zelfstandigen verschilt van die in het werknemersregime op de volgende punten:

1.De herwaardering van het *referte-inkomen*:
Op het moment waarop het recht op een pensioen wordt vastgesteld, vindt in beide regelingen een aanpassing plaats aan de evolutie van het indexcijfer door de toepassing van een coëfficiënt op het inkomen. Deze coëfficiënt wordt bekomen door de spilindex waaraan de lopende pensioenen worden uitbetaald te delen door het gemiddelde van de maandelijkse indexcijfers van de consumptieprijzen voor het betrokken jaar. In tegenstelling tot het stelsel van de zelfstandigen, wordt in de werknemersregeling voor dit laatste gebruik gemaakt van de gezondheidsindex.

[2] Wet van 15 mei 1984 houdende maatregelen tot harmonisering van de pensioenrechten.

2. De gelijkgestelde perioden

In beide pensioenstelsels worden perioden van inactiviteit gelijkgesteld met werkelijk gepresteerde perioden van activiteit zodat ze in aanmerking komen voor de bepaling van de loopbaanduur. Het stelsel van de zelfstandigen kent in vergelijking met dat van de werknemers veel minder vormen van gelijkstelling[3]. Dit vertaalt zich in de zelfstandigenregeling in een beduidend kleiner aantal loopbanen dat minstens één gelijkgestelde periode telt (in 2008 24% tegenover 96% in de werknemersregeling – cijfers voor mannen) en in een kleiner aandeel van de gelijkgestelde periodes in de volledige loopbaan. In 2008 bestond de volledige loopbaan van mannelijke gepensioneerde zelfstandigen voor 4% uit gelijkgestelde dagen tegenover 25% bij de werknemers[4].

3. De eenheid van loopbaan

In beide pensioenregelingen geldt dat de loopbaanbreuk voor de pensioenberekening de eenheid niet mag overschrijden. Is de teller groter dan de noemer, dan wordt de loopbaanbreuk teruggebracht tot 1 door schrapping van de minst voordelige jaren. Het beginsel van loopbaaneenheid wordt niet enkel binnen de afzonderlijke stelsels toegepast (interne eenheid van loopbaan), het is ook van toepassing in het geval van gemengde loopbanen. In het geval van gepensioneerden met een gemengde loopbaan als werknemer en zelfstandige worden momenteel nog de jaren in de zelfstandigenregeling geschrapt, zelfs wanneer dit niet de minst voordelige jaren zijn. Een nieuw wetsvoorstel[5] moet verandering brengen in wijze waarop de beperking wordt toegepast. Voortaan zullen bij overschrijding van de eenheid de minst voordelige tijdsvakken geschrapt worden en dus niet langer meer bij voorrang die in de zelfstandigenregeling. Bovendien zal het aantal tijdvakken dat in de regeling voor zelfstandigen kan worden geschrapt voortaan beperkt zijn (tot maximaal 1.560 VTE's[6]).

4. Het inkomensplafond

De inkomsten die in aanmerking worden genomen voor de pensioenberekening worden in beide regimes beperkt. Het plafond dat in de zelfstandigenregeling gehanteerd wordt, ligt hoger dan de grens die voor werknemers van toepassing is (52.750 EUR in 2013) en stemt overeen met het tussenplafond voor de sociale bijdrageberekening voor zelfstandigen (55.405 EUR). Hierop wordt echter een correctiecoëfficiënt toegepast.

5. De correctiecoëfficiënt

Deze correctiecoëfficiënt[7] werd ingevoerd met als rationale dat met de proportionalisering van het zelfstandigenpensioen naar analogie met het werknemersstelsel rekening diende te worden gehouden met het lagere bijdragepercentage in het stelsel van de zelfstandigen.

---

3 Voor een vergelijking zie p. 266 in Flohimont, V. (2013), Gelijkheid in de pensioenregeling voor ambtenaren, werknemers en zelfstandigen, Die Keure

4 Groenboek pensioenen : een toekomst voor onze pensioenen. Eindverslag van de nationale pensioenconferentie.

5 Wetsontwerp tot wijziging van diverse bepalingen betreffende het beginsel van eenheid van loopbaan in de pensioenregeling voor zelfstandigen

6 De berekening van de loopbaanduur zal voortaan berekend worden in voltijdse dagequivalenten en niet langer in kalenderjaren.

7 Cf. bijlage IV voor een verdere toelichting bij de correctiecoëfficiënt.

Tabel 3. Pensioenformule per loopbaanjaar in het zelfstandigenregime

Bedrijfsinkomsten tot 46.679,96 EUR**
$\frac{\text{bedrijfsinkomsten} * \text{herwaarderingscoëfficiënt}}{45} * \begin{matrix}60\% \text{ (alleenstaande)} \\ 70\% \text{ (gezin)}\end{matrix} * 0{,}663250$ correctiecoëfficiënt
Bedrijfsinkomsten tussen 46.679,96 EUR en 55.405,04 EUR****
$\frac{\text{bedrijfsinkomsten} * \text{herwaarderingscoëfficiënt}}{45} * \begin{matrix}60\% \text{ (alleenstaande)} \\ 70\% \text{ (gezin)}\end{matrix} * 0{,}541491$ correctiecoëfficiënt

Tabel 4. Pensioenformule per loopbaanjaar in het werknemersregime

$\frac{\text{totale bezoldigingen} * \text{herwaarderingscoëfficiënt}}{45} * \begin{matrix}60\% \text{ (alleenstaande)} \\ 70\% \text{ (gezin)}\end{matrix}$
Wettelijk grensbedrag 2012 = 51092,44 EUR

**cijfers inkomstenjaar 2013

6. De herwaardering van het referte-inkomen[8]

Op het moment waarop het recht op een pensioen wordt vastgesteld, vindt in beide regelingen een aanpassing van het referte-inkomen plaats aan de evolutie van de levens- en welvaartsstandaard. De coëfficiënt die hiervoor wordt gebruikt, wordt bekomen door toepassing van volgende formule:

$$\text{Herwaarderingscoëfficiënt} = \frac{\text{spilindex (lopende pensioenen)}}{\text{gemiddelde consumptieprijsindex van het betrokken jaar}}$$

In tegenstelling tot het stelsel van de zelfstandigen, wordt in de werknemersregeling in de noemer gebruik gemaakt van de gezondheidsindex[9]. Hierdoor liggen de herwaarderingscoëfficiënten in de zelfstandigenregeling lager dan in de werknemersregeling.

3.1.2 De minima

In beide pensioenregimes mag het pensioen dat voor een volledige loopbaan (of minstens 2/3 van een volledige loopbaan, m.a.w. 30 loopbaanjaren[10]) wordt toegekend, niet lager liggen dan een vastgesteld grensbedrag. In vergelijking met werknemers hebben zelfstandigen echter minder gemakkelijk toegang tot een minimumpensioen. Anders dan in het pensioenregime voor zelfstandigen, wordt in de werknemersregeling immers gewerkt met een streng en een soepel criterium. Het soepel criterium laat toe ook loopbaanjaren waarin deeltijdse arbeid werd verricht in rekening te brengen[11]. Bovendien kunnen werknemers zich onder bepaalde voorwaarden ook beroepen op een minimumrecht per loopbaanjaar[12]. Dit minimumrecht houdt in dat i) wanneer het

8 Voor meer toelichting zie bijlage IV

9 In het verleden werd deze coëfficiënt in de werknemersregeling nog vermenigvuldigd met een verhogingscoëfficiënt. Deze werd in de periode 1997-2005 stelselmatig afgebouwd en herleid tot nul.

10 In het laatste geval wordt een evenredig deel gewaarborgd.

11 De toepassing van het ene of het andere criterium is afhankelijk van het aantal VTE's dat kan worden aangetoond en zal de wijze bepalen waarop het minimumpensioen wordt berekend.

12 Minimumrecht per loopbaanjaar beoogt een betere sociale bescherming in het raam van de toenemende flexibilisering van de arbeidsmarkt, met onder meer onder meer deeltijdse arbeid en atypische jobs. In het stelsel van de zelfstandigen, eveneens hervormd in 1997, heeft men ook maatregelen genomen, zij het dan van een beperkte duur, maar die niet zo verregaand waren als de invoering van een principe van een minimumrecht per loopbaanjaar.

loon voor een bepaald loopbaanjaar lager is dan een bepaald grensbedrag (de facto het wettelijk gewaarborgd minimumloon) en ii) de werknemer minstens 15 loopbaanjaren kan bewijzen van minimaal 1/3 tewerkstelling, niet het werkelijk loon in aanmerking wordt genomen voor de pensioenberekening maar een gewaarborgd minimum jaarloon wordt gebruikt[13].

Het voorgaande is evenwel enkel van toepassing in geval van zuivere loopbanen. Gepensioneerden met een volledige[14] maar gemengde loopbaan als werknemer-zelfstandige maken geen aanspraak op de hogergenoemde minima. Voor hen geldt het gemengd gewaarborgd minimum[15], ook wel het "klein minimum" genoemd. De hoogte van dit minimum wordt uitsluitend vastgesteld in functie van de loopbaan als werknemer. De jaren zelfstandige activiteit worden met andere woorden enkel in aanmerking genomen om de omvang van de loopbaan te bepalen en tellen dus niet mee voor de eigenlijke pensioenberekening. De bedragen van het klein minimum liggen vandaag onder het niveau van de minimumpensioenen voor zelfstandigen. Een persoon met een gemengde loopbaan van 45/45 ontvangt derhalve mogelijk een lager pensioen dan iemand die evenveel jaar gewerkt heeft als zelfstandige en die een minimumpensioen ontvangt.

3.1.3 De meewerkende echtgeno(o)t(e)

Sedert 2005 bouwen meewerkende echtgenoten die geboren zijn na 1955[16], eigen pensioenrechten op (incl. toegang tot het VAPZ). De betrokkenen zijn sindsdien immers verplicht[17] onderworpen aan het maxistatuut dat hen een volledige eigen bescherming biedt op eigen naam.

De berekeningswijze van het pensioen voor de meewerkende echtgeno(o)t(e) is analoog aan de pensioenberekening voor een zelfstandige in hoofdberoep en gebeurt op basis van het fiscaal "meewerkinkomen"[18]. Het systeem biedt de wettelijke garantie dat de som van de geïndividualiseerde pensioenen (pensioenen voor alleenstaanden) of van het gezinspensioen[19] in hoofde van de geholpen zelfstandige, nooit minder bedraagt dan het gezinspensioen in toepassing van de oude wetgeving[20].

---

13 Het uiteindelijke pensioen mag bovendien een bepaalde grens niet overschrijden.

14 Volgens de 2/3 loopbaanvoorwaarde.

15 Ingevoerd in 2004 (KB van 14 februari 2003 houdende de vaststelling van het gewaarborgd minimumpensioen voor werknemers). Deze maatregel werd ingetrokken, maar het principe werd hernomen in de herstelwet van 10 februari 1981 betreffende de pensioenen van de sociale sector (zie artikel 190 van de programmawet van 27 december 2004) en in het Koninklijk besluit van 28 september 2006 tot uitvoering van de artikelen 33, 33bis, 34 en 34bis van de herstelwet van 10 februari 1981 inzake pensioenen van de sociale sector.

16 Voor meewerkende echtgenoten geboren vóór 1956, is toetreding tot het maxistatuut facultatief. Zij zijn enkel verplicht onderworpen aan het ministatuut dat bescherming biedt in de tak "Arbeidsongeschiktheid - Invaliditeit - Moederschap" en niet zorgt voor de opbouw van eigen wettelijke pensioenrechten.

17 Sinds 2003 vrijwillig konden zij reeds vrijwillig toetreden.

18 De vergoedingen die door de geholpen zelfstandige aan de meewerkende echtgeno(o)t(e) wordt toegewezen in het kader van de bijdragebetaling.

19 Het beroepsinkomen dat in aanmerking wordt genomen om een gezinspensioen te berekenen, is - voor de perioden dat de meewerkende echtgeno(o)t(e) verzekerd was onder maxistatuut en hiervoor sociale bijdragen betaalde - gelijk aan de som van de beroepsinkomsten die als basis gediend hebben voor de sociale bijdrageberekening van de geholpen zelfstandige en van het meewerkinkomen.

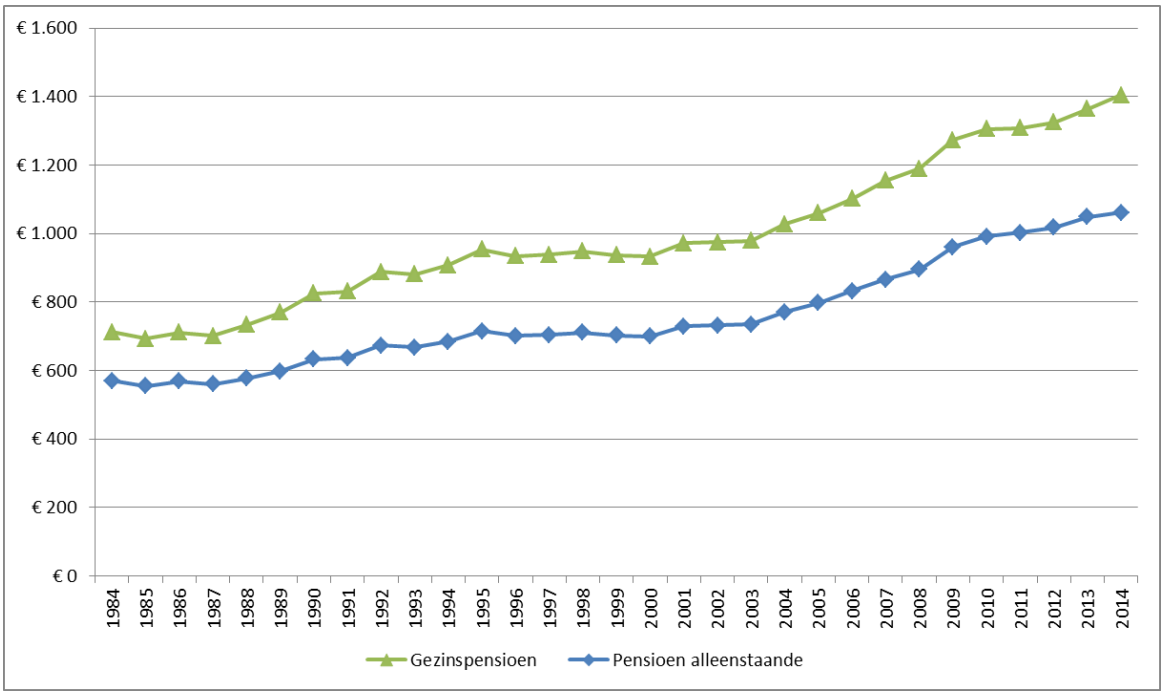
20 Zonder dat de meewerkende echtgenoot onderworpen was aan het maxistatuut.

3.2 De uitkeringsbedragen

3.2.1 De minima en maxima

De minima in de pensioenregeling voor zelfstandigen hebben een sterke stijging gekend. De stijging was het meest uitgesproken sinds het begin van het nieuwe millennium. Over de periode 2000-2014 steeg het minimum voor gezinnen in reële termen met 46%, dat voor alleenstaanden met 50%.

Grafiek 2. Evolutie van de minimumpensioenen in de zelfstandigenregeling, bedragen per 1 januari, uitgedrukt in prijzen van 2013

Bron: CSB KOWESZ-databank

De sterke opwaartse evolutie is enerzijds het resultaat geweest van een beleid inzake sociale bescherming dat zich sterk richtte op het verhogen van het inkomen en koopkracht pensioenen[21]. Anderzijds kaderde het optrekken van de minimumpensioenen voor het streven naar een (verdere) harmonisering van de minimale beschermingsniveaus zelfstandigen en werknemers en de uitbouw van een volwaardig sociaal statuut.[22]

---

21 Beleid inzake sociale bescherming dat de voorbije tien jaar in het bijzonder gericht is geweest op het verhogen van het inkomen en koopkracht van de laagste inkomens Dit is met name sterk tot uiting gekomen in de sector van de pensioenen. Het gevoerde beleid werd gekenmerkt door een volgehouden inspanning om de laagste pensioenen te verhogen. zowel in de werknemersregeling als in dat van de zelfstandigen. De voornaamste beleidsingrediënten vormden daarbij regelmatige verhogingen van de minima, stelselmatige herwaarderingen van de oudste pensioenen en periodieke aanpassingen van het inkomensplafond dat de basis vormt voor de berekening van de pensioenen (en bij volgehouden blokkering de evolutie inzet naar een basispensioen). Het geheel van de maatregelen paste binnen een beleid dat de eerste pensioenpijler blijft beschouwen als de fundamentele waarborg voor de toegang voor eenieder tot een menswaardig pensioen (Regeerakkoord 2003 en beleidsnota Tobback).

22 Hogere minimumpensioenen, die meer het niveau van de minima voor loontrekkenden zouden benaderen en hierdoor voor een minder sterke achteruitgang van de levensstandaard zouden betekenen, moesten één van de vier pijlers vormen van het nieuwe en verbeterde sociaal statuut (ministerraad Gemblours).

de minimumpensioenen voor zelfstandigen dan ook bijna jaar op jaar een verhoging in Het minimum voor alleenstaanden bedraagt vandaag 40,86% van het gemiddeld zelfstandigen in hoofdberoep (zie tabel

Tabel 5).

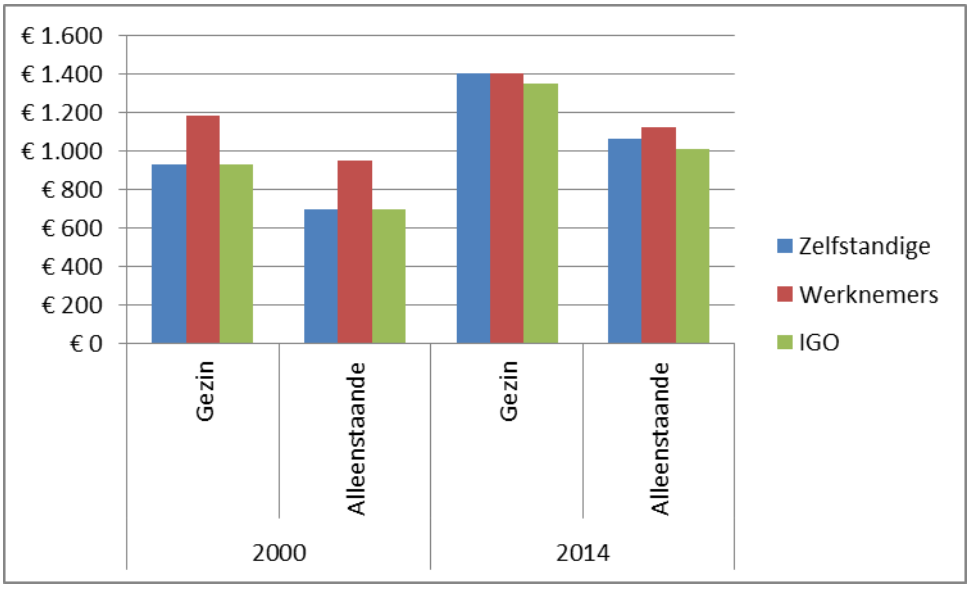
Tabel 5. Minimumpensioenen van zelfstandigen* uitgedrukt in % van het gemiddeld jaarinkomen van zelfstandigen in hoofdberoep**

	2000	*2010*
Gezinsbedrag	38,01%	53,86%
Alleenstaande	28,51%	40,86%

Bron: RSVZ.
*Minimumpensioen per 1 januari van het jaar
**Refertejaar

De volgehouden inspanning om de minimumpensioenen voor zelfstandigen stelselmatig te verhogen, hebben ertoe geleid dat het bedrag voor gezinnen vandaag identiek is aan datgene dat van toepassing is in de werknemersregeling. Het bedrag voor alleenstaanden benadert het minimum in de werknemersregeling (Grafiek 3). De jaarlijkse kostprijs van een onmiddellijke, volledige gelijkschakeling voor alle (stock plus nieuwe) alleenstaande gepensioneerde zelfstandigen wordt vandaag geraamd op 60.570.048 EUR. Omdat sommige uitkeringen voor zelfstandigen (in ZIV en FV) vandaag gekoppeld zijn aan het bedrag van het minimumpensioen, zullen de totale meeruitgaven als gevolg van de verhoging nog hoger liggen[23].

Grafiek 3. Hoogte van de minima voor gepensioneerden naar stelsel, bedragen per 1 januari en uitgedrukt in prijzen van 2013

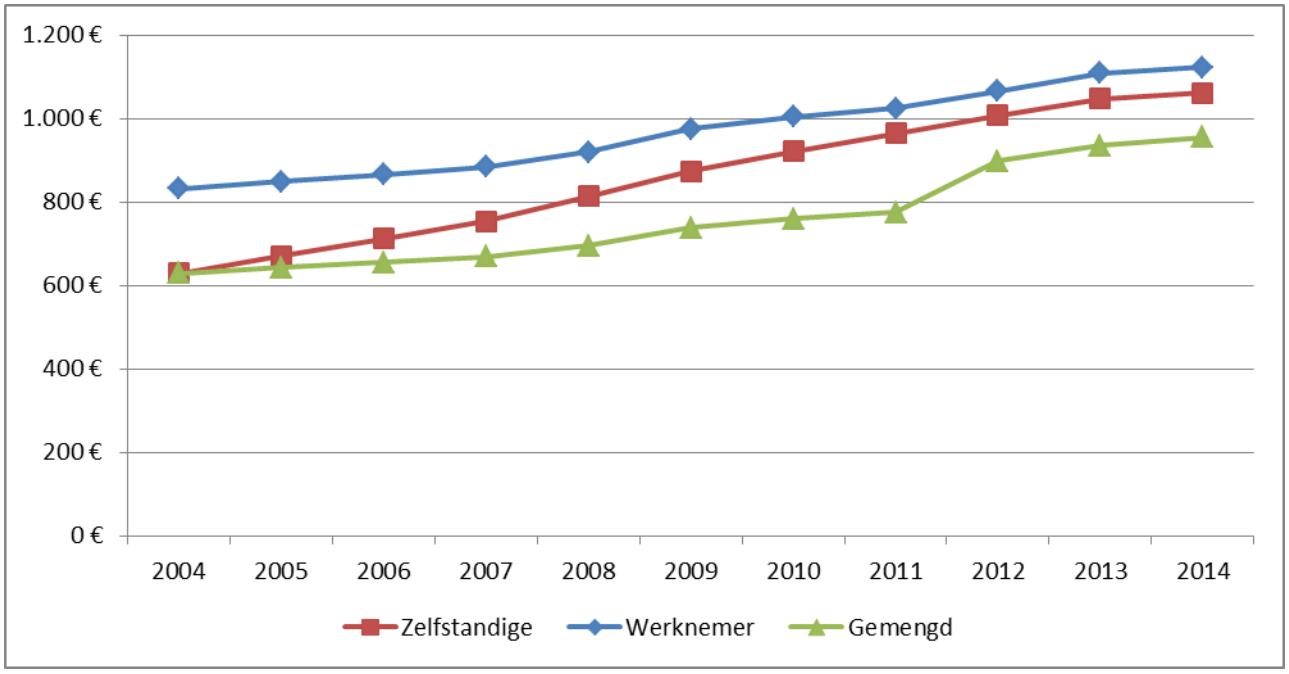

[23] Zie Advies nr. 2013/16 van het Algemeen Beheerscomité van het RSVZ

Door de herhaaldelijke verhogingen bovenop de index- en welvaartsaanpassingen zijn de minimumpensioenen voor zelfstandigen vandaag hoger dan de IGO. Dat is niet altijd zo geweest (zie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** in bijlage)[24] en dit geldt ook nog steeds niet voor de kleine minima.

Het klein minimum was in oorsprong bedoeld om er voor te zorgen dat personen met een gemengde loopbaan ten minste recht zouden hebben op het minimumbedrag van het gewaarborgd pensioen voor zelfstandigen. Het bedrag van het gemengd gewaarborgd minimum werd echter niet gekoppeld aan de evolutie van het minimumpensioen voor zelfstandigen, maar aan die van het minimumpensioen voor werknemers. Aangezien dit het voorbije decennium minder snel steeg dan het minimumpensioen voor zelfstandigen, is er een kloof ontstaan tussen het bedrag van de "kleine minima" en het minimumpensioen voor zelfstandigen (Grafiek 4).

Grafiek 4. Evolutie van het gemengd minimum in vergelijking met de minima voor een zuivere loopbaan, nominale bedragen voor een alleenstaande per 1 januari

Ondanks de zeer belangrijke inhaalbeweging van de minimumpensioenen gedurende het voorbije decennium blijven zelfstandigen wel meer dan werknemers meer beroep doen op de IGO. Ruim 10% van de gepensioneerden in de zelfstandigenregeling ontvangt de IGO (geheel of gedeeltelijk), tegenover 4% in het werknemersstelsel. Dat heeft te maken met de strengere loopbaanvoorwaarden om toegang te verkrijgen tot het minimumpensioen, met het grote aandeel van onvolledige loopbanen in het zelfstandigenregime en met een grotere concentratie van zelfstandigen in de buurt van het minimum (circa 39% van de zelfstandigen met een zuivere loopbaan en circa 48% van de zelfstandigen met een gemengde loopbaan ontvangt een minimumpensioen (Tabel B 3)).

[24] Sinds 1994 was de evolutie van de minima voor gepensioneerde zelfstandigen gekoppeld aan de bijstandsuitkeringen voor ouderen. Bij de omvorming van het GIB naar IGO is die koppeling echter niet behouden gebleven. De feitelijke garantie dat i) van de minimumpensioenen voor zelfstandigen regelmatige werden aangepast maar vooral dat ii) het niveau van de uitkering nooit lager zou zijn dan dat van de bijstandsuitkering voor ouderen was hiermee verdwenen.

Tabel 6. Personen met een IGO in het stelsel van de zelfstandigen en van de werknemers, 2013

	Aantal	*% van het totaal aantal werknemers resp. zelfstandigen*
IGO werknemersregeling	74.386	4,18%
IGO, zelfstandigenregeling	46.849	9,19%

Bron: RVP Jaarlijkse Statistiek 2013

In de pensioenregeling voor zelfstandigen hebben ook de wettelijke maxima een opwaartse evolutie gekend (Tabel 7). Uitgaande van maximuminkomens van een man met volledige loopbaan met 29 jaren werkelijke inkomens (de jaren vóór 1984 worden altijd berekend op basis van een forfaitair inkomen) bedraagt het evenredig pensioen thans maximaal 1528,58 EUR/maand (gezinsbedrag) en 1222,86 EUR/maand (alleenstaandenbedrag). De kloof met de maxima in de werknemersregeling werd het voorbije decennium kleiner omdat de maxima voor zelfstandigen sneller stegen. Niettemin blijven de maximale pensioenbedragen voor zelfstandige nog ver onder het niveau van die voor de werknemers. De overeenstemmende bedragen in de werknemersregeling zijn immers resp. 2681,19 EUR en 2144,94 EUR. Een vooruitberekening leert dat de kloof blijft bestaan, ook wanneer de proportionalisering voltooid zal zijn. Volgens de vooruitberekening zullen de maximumpensioenen voor zelfstandigen in 2029 2034,20 EUR (gezinsbedrag, uitgedrukt in prijzen van 2013) en 1627,35 EUR (alleenstaande in prijzen van 2013) bedragen.

Tabel 7. Maximale pensioenbedragen voor een volledige loopbaan (maandbedragen uitgedrukt in prijzen van 2013)

	Maximale pensioenen regeling	
	Gezin	*Alleenstaande*
Zelfstandigen		
01.01.2001	1148,6	918,9
01.09.2013	1.528,58	1222,86
*2029**	2.034,20	1.627,35
Werknemers		
01.01.2001	2176	1741
01.09.2013	2681,19	2144,95
2029		

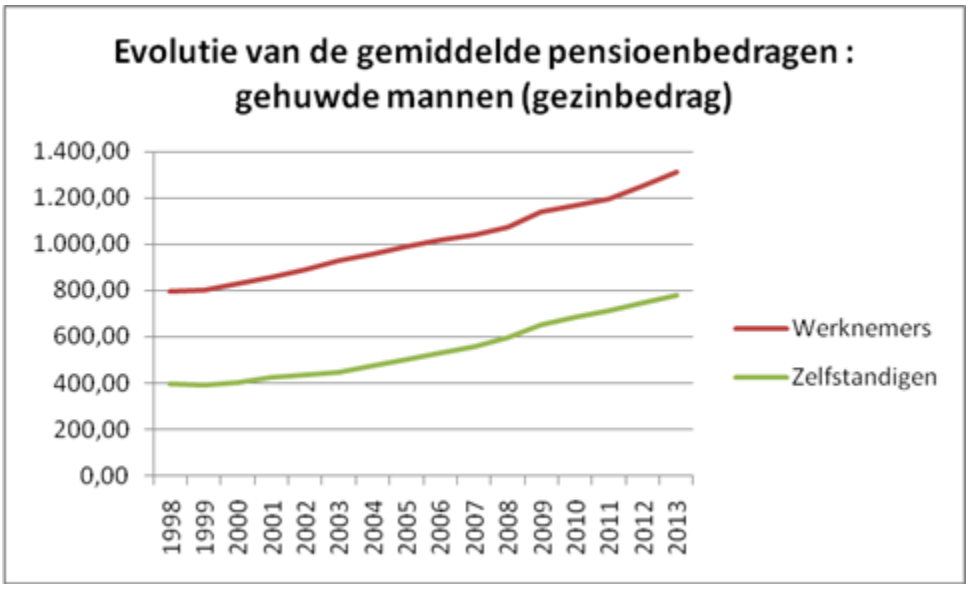
* De raming van het maximumpensioen in 2029 werd berekend op een volledige loopbaan van 45/45 (loopbaan van 1984 tot 2028) met voor elk loopbaanjaar het maximuminkomen dat mag in aanmerking genomen worden voor de berekening van het pensioen; voor de jaren 2014 tot 2028 werd het maximuminkomen 2013 genomen.

3.2.2 De evolutie van het gemiddeld pensioen

Het gemiddeld pensioen voor zelfstandigen is beduidend lager dan voor werknemers (Grafiek 4). Een gemiddeld gezinspensioen voor een mannelijke gepensioneerde zelfstandige bedraagt 59% van dat van een mannelijke gepensioneerde werknemer, een gemiddeld pensioen als alleenstaande 49% (tabel B4). Dit is te verklaren door het grote aandeel onvolledige loopbanen (tabel B1), het grote aandeel zelfstandigen dat bijdragen betaalt op lage bedrijfsinkomens (Tabel 1), de lagere minima, het onvolwassen karakter van de proportionele pensioenberekening en de correctiecoëfficiënt op het bedrijfsinkomen voor deze pensioenberekening.

Dankzij de aanpassingen van de minima en de invoering van de proportionele pensioenen stegen de gemiddelde bedragen in de zelfstandigenregeling tussen 1998 en 2013 wel aanzienlijk sneller in het stelsel van de zelfstandigen dan in dat van de werknemers. Het gemiddeld gezinspensioen van een mannelijke zelfstandige nam in deze periode toe met 44%, dat van een mannelijke zelfstandige die een individueel pensioen ontvangt 24%. In de werknemersregeling betroffen de stijgingen ca. 20%.

Grafiek 5. Evolutie van de gemiddelde pensioenbedragen: gehuwde mannen (gezinbedrag)

Bron: tabel B.6

3.3 De bijdragebetaling

Voor een goed begrip van de verschillen aan de uitkeringszijde dient, naast de verschillen in de berekeningsmodaliteiten van de pensioenen, eveneens te worden herinnerd aan de verschillen aan de financieringszijde, m.n. in de bijdrageberekening.

De sociale bijdragen van zelfstandigen worden berekend als een percentage van hun beroepsinkomsten. De berekeningsgrondslag vormt het belastbare netto beroepsinkomen[25] van het refertejaar. Dit inkomen omvat de winsten en de bezoldigingen van de zelfstandige, verminderd met de beroepskosten en de eventuele verliezen. Het refertejaar verwijst naar het derde kalenderjaar voorafgaand aan datgene waarop de bijdragen betrekking hebben (N-3). Om te corrigeren voor de schommelingen in de consumptieprijsindex vindt voor de eigenlijke bijdrageberekening een herwaardering van het inkomen plaats.

De bijdragepercentages variëren naargelang de bijdragecategorie[26] en de inkomstenschijf. Voor inkomens onder een bepaalde inkomensgrens geldt een minimale bijdragebetaling die overeenstemt met een percentage van die minimumdrempel.

[25] In de fiscale zin
[26] Hoofdberoep, bijberoep, meewerkende echtgenoot

Tabel 8 toont voor 2013 de inkomensgrenzen en bijdragepercentages voor een zelfstandige in hoofdberoep.

Tabel 8. Inkomensgrenzen en jaarlijkse bijdragepercentages voor de bijdrageberekening van zelfstandigen, bijdragejaar 2013

Inkomensgrens	Bijdragepercentage
- Inkomen <= 55.405,04 EUR (tussenplafond)	22 %
- Tussenplafond < inkomen <= 81.649,49 EUR (plafond)	14,16 %
- Inkomen >81.649,49 EUR (plafond)	0 %
- Inkomen <= 12.830,63 EUR (minimumdrempel)	22 % * minimumdrempel

Volledigheidshalve dient te worden vermeld dat deze wettelijke bijdragen nog worden verhoogd met een vergoeding[27] (max. 4,7% van de bijdragen) voor de beheerskosten van de sociale verzekeringsfondsen.

Tabel 9 illustreert het verloop van de bijdrageberekening zoals die van toepassing is tot 31 januari 2014. Bijlage 8[28] bevat een toelichting bij de nieuwe berekeningswijze die vanaf 2015 in werking treedt en geeft uitleg bij de vroegere berekeningswijze waarbij het systeem van brutering werd toegepast.

Tabel 9. Sociale bijdrageberekening in het stelsel van de zelfstandigen (van toepassing tot 31 januari 2014)

Bijdragejaar	N	
Refertejaar	N-3	
Berekeningsbasis	belastbaar netto beroepsinkomen N-3	(A)
1. Herwaardering		
Toepassing van een herwaarderingscoëfficiënt die de evolutie van het indexcijfer tussen N-3 en N weerspiegelt		(B)
Geherwaardeerde belastbare netto beroepsinkomen = (A) * (B)		(C)
2. Berekening procentuele jaarbijdrage		
22% op het gedeelte van het geherwaardeerde belastbare netto beroepsinkomen (C) lager of gelijk aan de tussendrempel		(D)
14,16% op het gedeelte van het geherwaardeerde belastbare netto beroepsinkomen (C) boven de tussendrempel en gelijk aan of onder het bijdrageplafond		(E)
Procentuele jaarlijkse bijdrage = D + E		(F)
3. Berekening beheerskosten		
percentage van de procentuele jaarbijdrage (hoogte varieert naargelang het sociaal verzekeringsfonds)		
Beheerskost = % * (F)		(G)

[27] Deze vergoeding verschilt van fonds tot fonds en wordt tegelijk met de bijdragen geïnd.
[28] De verschillende berekeningswijze worden er eveneens geïllustreerd aan de hand van concrete voorbeelden.

4. Berekening kwartaalbijdrage
(Procentuele jaarbijdrage + Beheerskosten)/4

Kwartaalbijdrage = ((F) + (G))/4

De bijdrageregeling voor zelfstandigen verschilt van die voor de werknemers m.b.t. de bijdragestructuur en de toepassing van een inkomensplafond. Het zelfstandigenstelsel kent een degressieve bijdragenberekening en een beperking van de inkomsten die in aanmerking worden genomen voor de bijdrageberekening. Voor werknemers geldt een volledige proportionele bijdrageberekening zonder loonbegrenzing. Daarnaast is het minimuminkomen voor de bijdrageberekening lager bij de zelfstandigen dan bij de werknemers (12.830 euro versus 18.712 euro).

Dit maakt o.m. dat in de zelfstandigenregeling de verhouding tussen het grensbedrag voor de forfaitaire minimumbijdrage en het minimumpensioen voor alleenstaanden gelijk is aan 1.01 wat betekent dat het inkomen waarop bijdragen wordt betaald lager is dan het minimumpensioen dat wordt opgebouwd (Tabel 10). In de werknemersregeling wordt de minimumbijdrage bepaald door het minimumloon. De verhouding tussen het minimumpensioen (voor een alleenstaande) en het minimumbedrag voor de bijdrageberekening bedraagt er 1,38.

Tabel 10. Verhouding tussen het minimumbedrag bijdrageberekening en minimumpensioen in het stelsel van de zelfstandigen, bedragen januari 2014

	Minimumbedrag bijdrage-berekening (a)	*Minimum rustpensioen voor een volledige loopbaan (b)*	*Verhouding (a/b)*
Zelfstandigen			
Gezinsbedrag	12.830*	16.845	0,76
Alleenstaande	12.830	12.731	1,01
Werknemers			
Gezinsbedrag	18.712	16.845	1,11
Alleenstaande	18.712	13.480	1,38

*Grens forfaitaire minimumbijdrage (2013) = 12.830,63 EUR

De meewerkende echtgenoten betalen sociale bijdragen zoals een zelfstandige in hoofdberoep. De bijdragen worden berekend op het fiscaal meewerkinkomen[29] dat de zelfstandige de meewerkende echtgeno(o)t(e) toekent[30]. De minimumdrempel voor bijdragebetaling ligt een stuk lager dan die voor de zelfstandigen in hoofdberoep, nl. 5.636,50 EUR in 2013.

Ook zelfstandigen in bijberoep zijn gehouden tot het betalen van sociale bijdragen. Zij blijven echter de sociale voordelen genieten uit het andere sociale stelsel waaraan zij onderworpen zijn door hun hoofdactiviteit of statuut (werknemer, ambtenaar, gepensioneerde) en openen dus ook geen

[29] Waarvoor een eigen kostenaftrek geldt.
[30] Met een maximum van 30 % van de netto-inkomsten.

pensioenrechten op basis van deze bijdragebetaling. De rechten verbonden aan het statuut zijn dus eerder beperkt.

De zelfstandigen die menen zich in staat van behoefte te bevinden of in een toestand die dit benadert, kunnen aan de Commissie voor Vrijstelling van Bijdragen (de CVB) de volledige of gedeeltelijke vrijstelling vragen van bijdragenbetaling. Hierbij dient opgemerkt dat bij toekenning van een vrijstelling de zelfstandige voor de betrokken tijdvakken verzekerd blijft in de ziekteverzekering in de gezinsbijslagregeling, doch geen pensioenrechten opbouwt.

3.4 De globale inkomsten- en uitgavenontwikkeling

Tussen 2000 en 2012 bedroeg de reële groei van de inkomsten in het Globaal Beheer van het stelsel van de zelfstandigen gemiddeld 5,3% per jaar (Tabel B5). Het groeipercentage van de bijdragen was in deze periode gelijk aan 4,5%, dat van de overheidstussenkomsten met 6,5%. In diezelfde periode zijn de pensioenuitgaven gestegen met een jaarlijks gemiddelde van 4,5%. De toename van de pensioenuitgaven (Tabel 11) werd in deze periode gemilderd door een lichte daling van het aantal pensioengerechtigden (een jaarlijkse afname van gemiddeld 0,1% - Tabel B6) en de groei van het aandeel korte loopbanen. De pensioenuitgaven bedragen thans ca. 48% van de ontvangsten in het Globaal Beheer van het stelsel van de zelfstandigen, dit is gunstiger dan in 2000 toen dat aandeel nog 54% bedroeg.

Tabel 11. Aandeel van de pensioenuitgaven in de inkomsten van het globaal beheer

2000	*2002*	*2004*	*2006*	*2008*	*2010*	*2012*	*2013*	*2014*
0,54	0,54	0,54	0,53	0,48	0,47	0,48	0,48	0,49

Bron: RSVZ

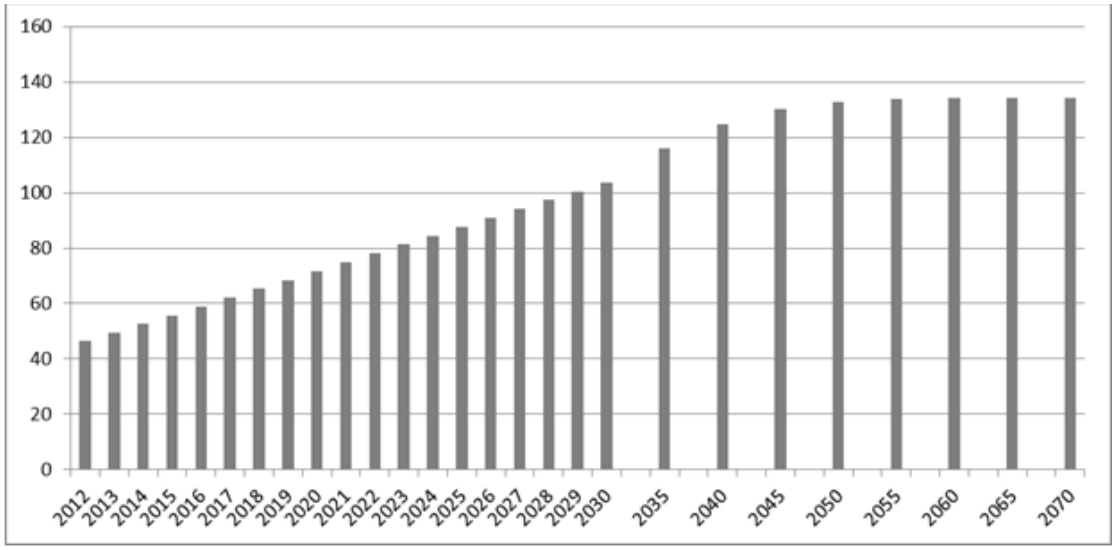
Zoals eerder reeds gesteld zal het stijgingsniveau van de uitgaven in het pensioenregime van de zelfstandigen kleiner zijn dan in de stelsels van de werknemers en van de ambtenaren[31]. Deze beperktere groei is te wijten aan de minder sterke toename van het aantal pensioengerechtigden én van de gemiddelde pensioenbedragen. Men verwacht een jaarlijkse groei van het aantal pensioengerechtigden met maximaal 1%, tegenover meer dan 2% bij de werknemers. Ook het gemiddeld pensioenbedrag zal aan een gematigder tempo groeien dan in de werknemers- en ambtenarenstelsels. Hoewel de rijping van het proportioneel pensioen en de sterke stijging van de minimumpensioenen in het recentere verleden een opwaartse druk uitoefende op de pensioenbedragen werden deze factoren deels geneutraliseerd door de groei van het aandeel korte en gemengde loopbanen (zie hoger).

Het geleidelijk tot maturiteit komen van de proportionalisering van de zelfstandigenpensioenen zorgt voor een endogene kostenstijging, waarvoor bij de invoering in 1984 geen bijkomende financiering

[31] Volgens de berekeningsnota van het DG Zelfstandigen van de FOD Sociale Zekerheid zullen de besparingen (zonder rekening te houden met gedragseffecten) tengevolge van de recente hervorming van de pensioenbonus oplopen van 216.391 Euro in 2014 over 7.906.945 Euro in 2017 naar 30.315.316 Euro in 2030.

werd voorzien. De meerkost van de proportionele pensioenen is thans 49,5 miljoen EUR (Grafiek 5) (hetzij 1,02% van de totale uitgaven). Wanneer de proportionalisering haar volledige maturiteit bereikt (d.w.z. na 45 jaren gelegen na 1983) zouden de uitgaven bovenop het minimumpensioen 100 miljoen EUR bedragen (hetzij 0,03 % van de totale uitgaven).

Grafiek 6. Evolutie van de kostprijs van de proportionaliteit in het zelfstandigenregime in miljoen Euro's (berekend als het verschil met de uitgaven voor de minimumpensioenen (aan de correctiecoëfficiënt van 1,3195)

n

Bron : Sociale Zekerheid – DG Zelfstandigen

* Voor toelichting bij de berekening, zie bijlage 7

4 De aanvullende pensioenen

Het Vrij Aanvullend Pensioenen voor Zelfstandigen (VAPZ) werd in 1981 ingesteld om het lage wettelijke pensioen te compenseren. Sindsdien kunnen zelfstandigen op vrijwillige basis aanvullende bijdragen storten in een kapitalisatiestelsel.

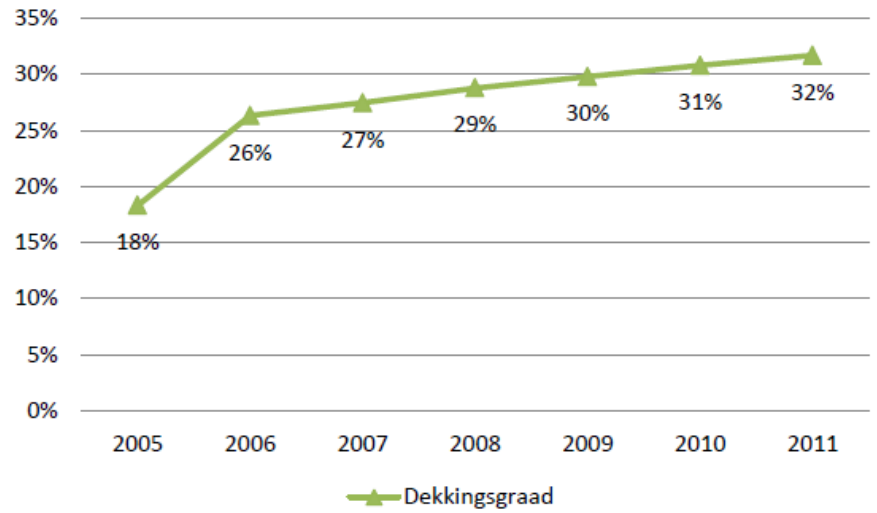
Tot het midden van de jaren 2000 kende het systeem echter een erg matig succes ondanks de gunstige fiscale regeling: de gestorte premies zijn voor 100% aftrekbaar als bedrijfslasten en bijgevolg maken ze een belastingvermindering alsook (en dit in tegenstelling tot de werknemers) een vermindering van de grondslag mogelijk waarop de verplichte sociale bijdragen worden berekend.

Met ingang van 1 januari 2004 werd het systeem grondig hervormd. De bedoeling was o.m. om de aanvullende pensioenen voor zelfstandigen te democratiseren. Voortaan kunnen zelfstandigen niet alleen vrij de pensioeninstelling kiezen (tot dan toe kon men enkel instappen via de sociale verzekeringsfondsen) maar wordt hen ook de keuze geboden tussen een gewone en een sociale pensioenovereenkomst waaraan een solidariteitsstelsel verbonden is. Doorheen de jaren is ook het toepassingsgebied van het VAPZ uitgebreid (o.m. voor zelfstandigen in bijberoep, starters, de meewerkende echtgeno(o)t(e) die aangesloten is in het maxistatuut). Het aantal zelfstandigen met een VAPZ is dan ook gestaag toegenomen: het aantal effectief aangeslotenen is gestegen van 159.000 in 2005 naar meer dan 307.000 in 2011 (zie Tabel 10 en grafiek 7).

Tabel 12. VAPZ: aantal actieve aangeslotenen

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
# actieve aangeslotenen	158.862	231.704	248.461	265.784	278.326	293.305	307.289
# zelfstandigen	867.268	880.622	904.954	923.946	934.642	952.585	969.896
Dekkingsgraad	18%	26%	27%	29%	30%	31%	32%

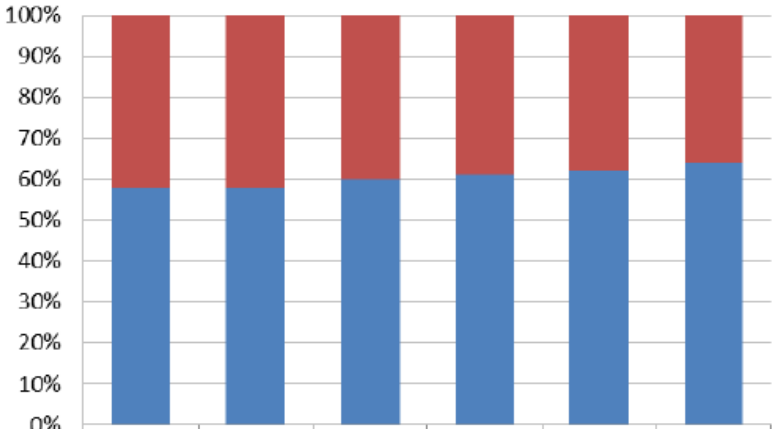
Grafiek 6.

Bron: tweejaarlijks FSMA-verslag VAPZ
Marktaandeel: volledige markt

Nu neemt ongeveer 1 op de 3 zelfstandigen actief deel aan het VAPZ. Bij de zelfstandigen in hoofdberoep ligt dat aandeel op 45 %. 36% van de aansluitingen betreffen sociale plannen (Grafiek 7).

Grafiek 7. VAPZ. Verhouding gewone / sociale plannen, verdeling i.f.v. aantal actieve aangeslotenen

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Sociaal VAPZ	42%	42%	40%	39%	38%	36%
Gewoon VAPZ	58%	58%	60%	61%	62%	64%

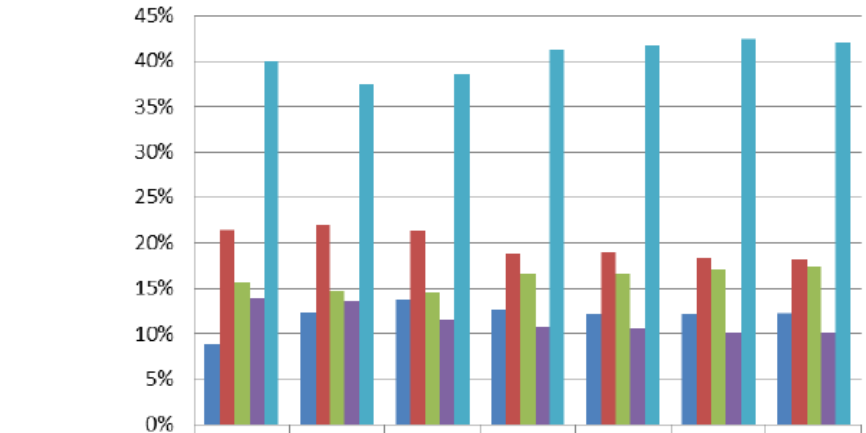
Bron: tweejaarlijks FSMA-verslag VAPZ
Marktaandeel: volledige markt

De bijdrage voor het VAPZ wordt uitgedrukt in een percentage van het geherwaardeerd netto belastbaar beroepsinkomen van 3 jaar terug. De nieuwe regeling voor de berekening van de sociale bijdragen (cf. 3.3) zal niets veranderen aan deze berekeningswijze. De inkomsten van 3 jaar terug zullen de berekeningsbasis blijven vormen voor de VAPZ-bijdragen[32].

Voor de gewone VAP is de aanvullende bijdrage wettelijk beperkt tot maximaal 8,17%, voor het sociale VAPZ tot 9,4% en dit vastgesteld binnen de grenzen van een drempel en een plafond. Voor 2013 bedragen de minimumbijdragen voor het VAPZ en het sociaal VAPZ resp. 100 EUR en 111 EUR per jaar. Het plafond is vastgelegd op respectievelijk, 3018 EUR en 3472 EUR per jaar. De evolutie van de hoogte van de gemiddelde bijdragen kende een vrij constant verloop (Grafiek 8).

[32] Het behoudt van de huidige berekeningswijze van de VAPZ-bijdragen was een bewuste keuze. Het biedt de zelfstandige immers de mogelijkheid om aan het begin van het jaar de volledige maximale bijdrage te betalen en derhalve te komen tot een optimale interestopbrengst en fiscale aftrek. Bovendien biedt het systeem van N-3 een stabiele berekeningsbasis en zorgt het ervoor dat de fiscus over correcte en betrouwbare informatie beschikt. Over de hele loopbaan beschouwd kan tot vergelijkbare stortingen gekomen worden in beide systemen (voor meer toelichting zie Advies 2013/20 Algemeen Beheerscomité).

Grafiek 8. VAPZ. Evolutie i.f.v. hoogte bijdrage

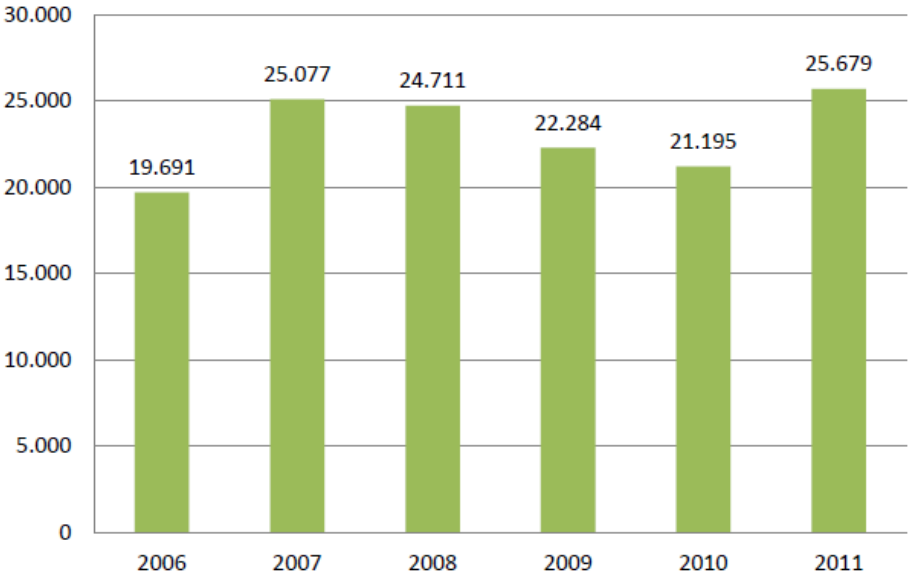

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
< 500€	9%	12%	14%	13%	12%	12%	12%
500€ - 1.000€	21%	22%	21%	19%	19%	18%	18%
1.000€ - 1.500€	16%	15%	15%	17%	17%	17%	17%
1.500€ - 2.000€	14%	14%	12%	11%	11%	10%	10%
> 2.000€	40%	37%	39%	41%	42%	43%	42%

Bron: tweejaarlijks FSMA-verslag VAPZ
Marktaandeel: volledige markt

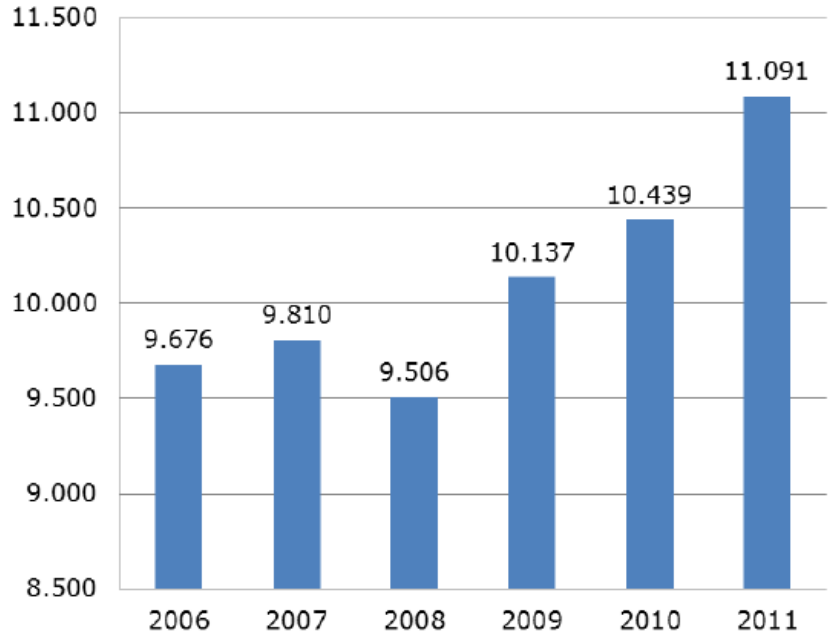
In orde van grootte bleven ook de gemiddelde uitkeringen vrij gelijk: tussen 2006 en 2011 varieerde het gemiddeld uitgekeerde kapitaal tussen 20.000€ en 26.000€. Ook de gemiddelde reserve per aangeslotene is nagenoeg constant gebleven (Grafiek 9 en Grafiek 10).

Grafiek 9. VAPZ. Gemiddeld uitgekeerd kapitaal en evolutie

Bron: tweejaarlijks FSMA-verslag VAPZ
Marktaandeel: volledige markt

Grafiek 10. VAPZ. Gemiddelde reserve en evolutie

Bron: tweejaarlijks FSMA-verslag VAPZ
Marktaandeel: volledige markt

5 Bijlagen I : Tabellen en grafieken

Tabel B 1. Evolutie van het aandeel zuivere loopbanen in de werknemers- en zelfstandigenregeling

Werknemers

Type loopbaan	2004		2009		2013	
	#	**%**	**#**	**%**	**#**	**%**
Zuivere loopbaan	1.038.233	65	1.080.077	65	1.147.366	65
Gemengde loopbaan	558.270	35	582.497	35	631.183	35
• zelfstandige werknemer	**334.257**	**21**	**337.997**	**20**	**359.839**	**20**
• zelfstandige openbare sector						
• zelfstandige werknemers openbare sector						
• werknemer openbare sector	**197.041**	**12**	**214.853**	**13**	**238.701**	**13**
• werknemers zelfstandige openbare sector	**26.972**	**2**	**29.647**	**2**	**32.643**	**2**
	1.596.503		**1.662.574**		**1.778.549**	

Zelfstandigen

Type loopbaan	2004		2009		2013	
	#	**%**	**#**	**%**	**#**	**%**
Zuivere loopbaan	121.865	25	113.233	23	107.673	21
Gemengde loopbaan	370.134	75	377.291	77	402.121	79
• zelfstandige werknemer	**334.257**	**68**	**337.997**	**69**	**359.839**	**71**
• zelfstandige openbare sector	**8.905**	**2**	**9.647**	**2**	**9.639**	**2**
• zelfstandige werknemers openbare sector	**26.972**	**5**	**29.647**	**6**	**32.643**	**6**
	491.999		**490.524**		**509.794**	

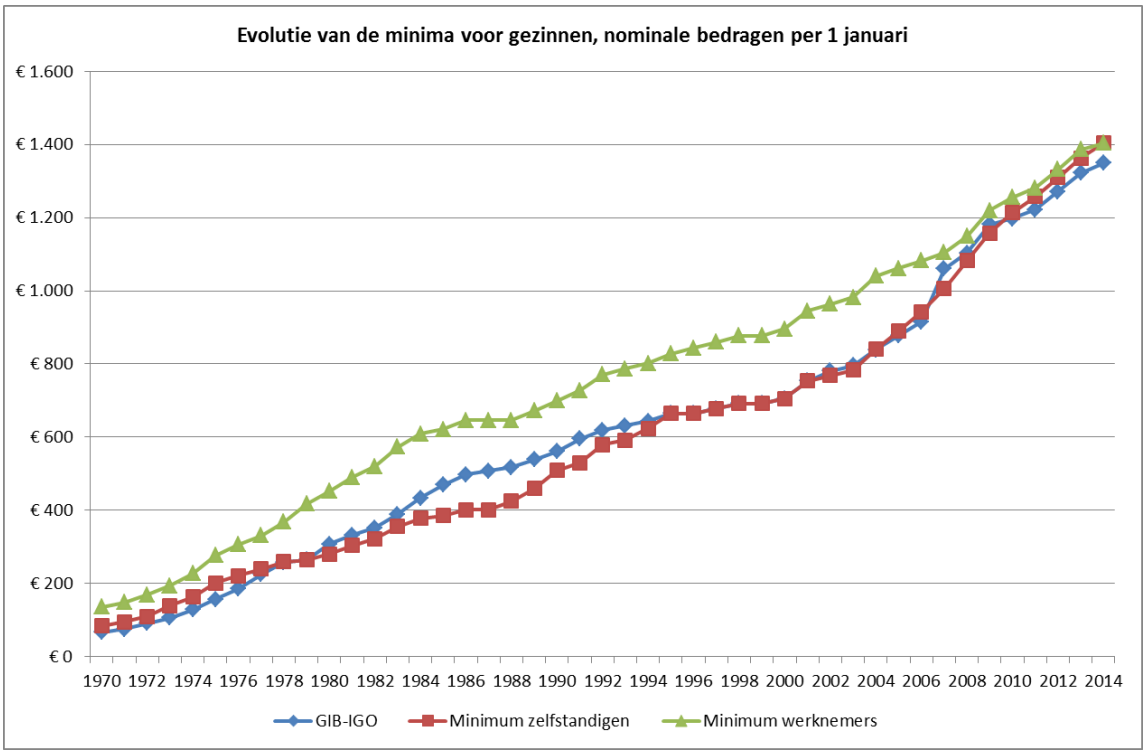
Bron: Jaarlijkse statistiek RVP

Tabel B 2. Aandeel gepensioneerde zelfstandigen met een zuivere loopbaan

Type loopbaan	2004		2009		2013	
	#	**%**	**#**	**%**	**#**	**%**
Zuivere loopbaan	121.865	25	113.233	23	107.673	21
Gemengde loopbaan	370.134	75	377.291	77	402.121	79
• zelfstandige werknemer	**334.257**	**68**	**337.997**	**69**	**359.839**	**71**
• zelfstandige openbare sector	**8.905**	**2**	**9.647**	**2**	**9.639**	**2**
• zelfstandige werknemers openbare sector	**26.972**	**5**	**29.647**	**6**	**32.643**	**6**
	491.999		**490.524**		**509.794**	

Bron: Jaarlijkse statistiek RVP

Grafiek B 1. Evolutie van de minima voor gezinnen

Bron: RSVZ

Tabel B 3. Aandeel zelfstandigen met een minimumpensioen

	Carrières Mixtes											
	Pension proportionnelle			Pension Minimum			TOTAUX			% Minimum		
	Homme	Femme	Tot	Homme	Femme	Tot	Homme	Femme	Tot	Homme	Femme	Tot
2004	5766	4301	10067	2483	818	3301	8249	5119	13368	30,10%	15,98%	24,69%
2005	4997	4160	9157	2659	1217	3876	7656	5377	13033	34,73%	22,63%	29,74%
2006	4939	1035	5974	2923	440	3363	7862	1475	9337	37,18%	29,83%	36,02%
2007	5488	5442	10930	3177	1574	4751	8665	7016	15681	36,66%	22,43%	30,30%
2008	5771	5792	11563	3702	1903	5605	9473	7695	17168	39,08%	24,73%	32,65%
2009	5880	1205	7085	4513	687	5200	10393	1892	12285	43,42%	36,31%	42,33%
(*) 2010	5169	4859	10028	4402	1951	6353	9571	6810	16381	45,99%	28,65%	38,78%

	Carrières Pures											
	Pension proportionnelle			Pension Minimum			TOTAUX			% Minimum		
	Homme	Femme	Tot	Homme	Femme	Tot	Homme	Femme	Tot	Homme	Femme	Tot
2004	596	2175	2771	1688	331	2019	2284	2506	4790	73,91%	13,21%	42,15%
2005	544	2125	2669	1555	354	1909	2099	2479	4578	74,08%	14,28%	41,70%
2006	453	298	751	1439	144	1583	1892	442	2334	76,06%	32,58%	67,82%
2007	493	2051	2544	1460	381	1841	1953	2432	4385	74,76%	15,67%	41,98%
2008	428	1777	2205	1421	391	1812	1849	2168	4017	76,85%	18,04%	45,11%
2009	425	270	695	1518	123	1641	1943	393	2336	78,13%	31,30%	70,25%
(*) 2010	374	1510	1884	1447	278	1725	1821	1788	3609	79,46%	15,55%	47,80%

(*) Statistiques 2010 : période du 1/1/2010 au 30/11/2010

Tabel B 4. Gemiddeld jaarlijks pensioenbedrag, bedragen uitgedrukt in prijzen van 2013

	WERKNEMER						ZELFSTANDIGEN					
	Gehuwde mannen (gezinbedrag)			Ongehuwde mannen			Mannen (gezinbedrag)			Ongehuwde mannen		
	aantal	bedrag	gemiddelde	aantal	bedrag	gemiddelde	aantal	Bedrag	gemiddelde	aantal	bedrag	gemiddelde
2013	294.220	385.635.330	1.311	213596	203.658.309	953	105.332	81.811.286,64	776,70	63.617	29.724.379	467
2012	298.268	377.029.008	1.264	198.615	183.063.884	922	106.432	79.205.828,92	744,19	59.811	27.619.218	462
2011	300.212	373.560.050	1.244	190.609	173.081.319	908	107.212	76.296.117,15	711,64	58.034	26.757.403	461
2010	303.687	381.095.434	1.255	184.819	169.528.776	917	108.344	74.130.485,10	684,21	56.493	25.954.854	459
2009	304.847	382.561.117	1.255	178.937	163.850.432	916	108.976	71.027.266,48	651,77	54.696	24.600.407	450
2008	307.352	362.142.480	1.178	173.476	148.903.225	858	110.552	66.013.818,73	597,13	53.281	22.242.388	417
2007	310.178	371.275.566	1.197	169.615	147.825.054	872	112.396	62.814.909,41	558,87	52.545	21.838.063	416
2006	310.941	369.254.316	1.188	166.045	143.326.777	863	113.421	60.044.302,40	529,39	51.979	20.916.356	402
2005	312.129	366.937.350	1.176	162.746	139.492.101	857	114.617	57.343.559,29	500,31	50.967	19.733.547	387
2004	312.848	366.918.697	1.173	160.099	136.972.420	856	115.495	54.626.559,19	472,98	50.419	19.053.380	378
2003	311.797	361.075.457	1.158	156.992	132.522.830	844	115.888	51.967.940,75	448,43	49.828	18.425.925	370
2002	311.945	353.272.004	1.132	154.541	127.432.508	825	117.428	51.162.096,19	435,69	49.969	18.413.463	369
2001	312.183	346.033.526	1.109	152.548	123.323.715	808	118.263	2.023.870.897,00	17.113,31	49.815	18.335.265	368
2000	311.538	342.127.792	1.098	151.612	120.998.897	798	118.690	1.917.148.413,00	16.152,57	50.004	18.012.243	360
1999	309.224	336.950.501	1.090	149.700	118.729.815	793	118.458	1.878.082.587,00	15.854,42	50.029	18.294.784	366
1998	305.342	332.303.721	1.088	147.170	116.933.375	795	117.488	1.869.144.652,00	15.909,24	49.596	18.609.540	375

Bron: RVP

Tabel B 5. Lopende ontvangsten in de sociale zekerheid voor zelfstandigen, 2000-2012

Jaar	*Bijdragen (in EUR)*	*Groeipercentage bijdragen*	*Overheidstussen-komsten (in EUR)*	*Groeipercentage overheidstussen-komsten*	*Andere (in EUR)*	*Groeipercentage andere*	*TOTAAL (in EUR)*	
2000	2.137.124.966,63		1.163.431.243,01		7.471.408,13		3.308.027.617,78	
2001	2.218.505.231,00	3,67%	1.130.967.024,12	-2,87%	22.209.156,00	66,36%	3.371.681.411,12	1,89%
2002	2.306.215.462,84	3,80%	1.174.787.430,32	3,73%	17.887.162,66	-24,16%	3.498.890.055,82	3,64%
2003	2.364.352.475,74	2,46%	1.182.409.334,20	0,64%	12.913.565,46	-38,51%	3.559.675.375,40	1,71%
2004	2.474.379.552,99	4,45%	1.242.666.215,42	4,85%	9.187.269,81	-40,56%	3.726.233.038,22	4,47%
2005	2.600.715.957,07	4,86%	1.324.986.745,90	6,21%	11.689.980,37	21,41%	3.937.392.683,34	5,36%
2006	2.736.765.698,50	4,97%	1.398.972.947,58	5,29%	20.180.845,12	42,07%	4.155.919.491,20	5,26%
2007	2.849.960.471,72	3,97%	1.608.480.018,89	13,03%	44.434.023,90	54,58%	4.502.874.514,51	7,71%
2008	3.243.991.898,47	12,15%	2.052.257.172,99	21,62%	38.321.544,12	-15,95%	5.334.570.615,58	15,59%
2009	3.416.669.519,13	5,05%	2.114.543.027,15	2,95%	12.114.184,36	-216,34%	5.543.326.730,64	3,77%
2010	3.534.262.303,72	3,33%	2.461.315.602,20	14,09%	14.161.997,42	14,46%	6.009.739.903,34	7,76%
2011	3.603.578.409,16	1,92%	2.544.571.914,77	3,27%	23.273.862,35	39,15%	6.171.424.186,28	2,62%
2012	3.748.002.614,77	3,85%	2.685.199.909,61	5,24%	16.807.798,82	-38,47%	6.450.010.323,20	4,32%
Gemiddelde groei%		4,54%		6,50%		-11,33%		5,34%

Tabel B 6. Evolutie van de pensioenuitgaven, het aantal gerechtigden en de uitgaven/gerechtigde

Jaar	*Uitgaven pensioensector*		*gerechtigden*		*Uitgaven/ gerechtigde*	
	EUR	*Groei-percentage*				
2000	1.797.679.244		506.966		3.546	
2001	1.862.542.335	3,48%	501.369	-1,12%	3.715	4,55%
2002	1.900.607.840	2,00%	499.554	-0,36%	3.805	2,36%
2003	1.973.032.474	3,67%	495.793	-0,76%	3.980	4,40%
2004	2.019.632.660	2,31%	492.018	-0,77%	4.105	3,05%
2005	2.105.713.963	4,09%	491.536	-0,10%	4.284	4,18%
2006	2.193.964.725	4,02%	491.004	-0,11%	4.468	4,13%
2007	2.307.337.571	4,91%	486.430	-0,94%	4.743	5,80%
2008	2.533.965.864	8,94%	486.954	0,11%	5.204	8,85%
2009	2.690.844.426	5,83%	490.524	0,73%	5.486	5,14%
2010	2.803.072.828	4,00%	489.909	-0,13%	5.722	4,12%
2011	2.950.317.295	4,99%	494.173	0,86%	5.970	4,16%
2012	3.095.374.016	4,69%	501.378	1,44%	6.174	3,30%
2000-2012			4,41%	-0,10%		4,50%

6 Bijlage II: Toelichting bij de herwaardering van de inkomsten bij de pensioenberekening

De herwaarderingscoëfficiënten in de zelfstandigenregeling worden voor elk jaar bekomen door de spilindex op de ingangsdatum van het pensioen te delen door het gemiddelde van de maandelijkse indexcijfers van de consumptieprijzen voor het betrokken jaar.

Voorbeeld : berekening van de herwaarderingscoëfficiënt voor het jaar 2012

136,09(1) * 0,982397 (2) /139,12 (3) = 0,960969

(1) is de huidige spilindex.
(2) is een omrekeningscoëfficiënt die vastgesteld werd door 0,8148 te delen door 0,8294. Daarbij is 0,8148 de omrekeningscoëfficiënt om de reële index tegen basis 1988=100 om te zetten naar de reële index tegen basis 1996=100.
Daarbij is 0,8294 de omrekeningscoëfficiënt om de gezondheidsindex tegen basis 1988=100 om te zetten naar de gezondheidsindex tegen basis 1996=100.
(3) is het reële gemiddelde van de indexcijfers van de consumptieprijzen van het jaar 2012.

Na de eerste vermenigvuldiging wordt het product afgerond tot 2 cijfers na de komma alvorens verder te gaan met de berekening.

De in de werknemersregeling gehanteerde berekening is de volgende :

136,09(1) /135,714 (2) * verhogingscoëfficiënt (3) = 1,002771

(1) is de huidige spilindex.
(2) het gemiddeld indexcijfer van de consumptieprijzen berekend en vanaf 1994 het gemiddelde van de gezondheidsindexen
(3) Voor de pensioenen die ingaan na 31.12.2004 zijn de verhogingscoëfficiënten gelijk aan 1 voor alle kalenderjaren. Ze hebben dus geen enkele invloed meer op de lonen en dus ook niet op de pensioenbedragen.

Bijkomende toelichting op de website van de RVP.

7 Bijlage III: Toelichting bij de vooruitberekening van de kostprijs van de proportionalisering in het pensioenregime van de zelfstandigen.

Berekening van het pensioen.

Voor elk jaar of kwartaal voor 1984, berekent men het pensioen aan de hand van een **forfaitair bedrijfsinkomen.**
Voor elk jaar of kwartaal na 1983, berekent men het pensioen aan de hand van **reële bedrijfsinkomsten.**

Indien de zelfstandige niet over in totaal 30 loopbaanjaren beschikt over alle stelsels heen, dan zal er een proportioneel pensioen worden toegekend (voor de jaren vanaf 1984). Zij zal worden berekend aan de hand van een forfaitair minimumjaarbedrag van 8.049,27 € voor een gezin of 6.439,44 € voor een alleenstaande.

Alle personen die minimaal 30 loopbaanjaren hebben gerealiseerd als zelfstandige of als werknemer hebben recht op een gegarandeerd minimumpensioen.
Het gegarandeerd minimumpensioen voor een volledige loopbaan (45 loopbaanjaren) bedraagt 16.844,73 € voor een gezin en 12.731,29 € voor een alleenstaande.
Om het toe te kennen bedrag te bepalen, vergelijkt men :

- Het pensioenbedrag bepaald aan de hand van de bedrijfsinkomsten en
- Het pensioenbedrag rekening houdend met het minimumpensioen.

Het hoogste bedrag zal worden toegekend.

Financiële gevolgen

De kostprijs van het proportioneel pensioen verhoogt jaarlijks vanwege de toename van het aantal loopbaanjaren na 1983.
Het maximumpensioen verhoogt eveneens.
Op dit moment bedraagt het maximumpensioen van een zelfstandige(45 loopbaanjaren) 14.674 € voor een alleenstaande en 18.343 € voor een gezin (maximaal 29 proportionele jaren).
In 2029, wanneer alle loopbaanjaren proportioneel zullen zijn met het inkomen, zal het maximumpensioen voor een alleenstaande 20.060 € bedragen en 25.075 € voor een gezin.

Aan de andere kant werd het minimumpensioen van de zelfstandigen in de loop der jaren gevoelig verhoogd.
Om een proportioneel pensioen van 16.359,58 € voor een gezin (12.474,11 € voor een alleenstaande) te verkrijgen, dient men bijdragen te betalen op een inkomen van 32.888 € voor een gezin en 31.346 € voor een alleenstaande.
Dit verklaart waarom een relatief laag percentage zelfstandigen effectief van de proportionaliteit geniet.

Voor de effectieve berekening beschikken we over de tabellen van de RSVZ die ons, voor elke nieuwe gepensioneerde, het aantal jaren en het forfaitair pensioenbedrag, het aantal jaren en het

proportioneel pensioenbedrag, alsook dezelfde gegevens voor het werknemersdeel van de loopbaan geven.

We bekomen de volgende resultaten :

De uitgaven van het proportioneel pensioen in verhouding tot het minimumpensioen wordt geraamd op (aan de huidige coëfficiënt: 1,3195) :

jaar	uitgaven in miljoenen
2012	46,4
2013	49,5
2014	52,7
2015	55,8
2016	59,0
2017	62,1
2018	65,3
2019	68,5
2020	71,7
2021	74,9
2022	78,1
2023	81,3
2024	84,5
2025	87,7
2026	90,9
2027	94,1
2028	97,3
2029	100,5
2030	103,5
2035	116,1
2040	124,8
2045	130,1
2050	132,8
2055	133,9
2060	134,2

2065	134,2
2070	134,3

8 Bijlage IV: De correctiecoëfficiënt bij de pensioenberekening in de zelfstandigenregeling

In oorsprong was de correctiecoëfficiënt een bijdragebreuk die ervoor moest zorgen dat “1 frank betaald voor een zelfstandigenpensioen evenveel pensioen moet opleveren als 1 frank betaald voor het werknemerspensioen”. De coëfficiënt stemde overeen met de verhouding tussen de respectievelijke bijdragepercentages van de zelfstandigen en die van de werknemers (de proportionele bijdragebreuk). Met de invoering van het globaal beheer verloor deze correctiecoëfficiënt zijn wettelijke basis en werd de bijdragebreuk in 1996 vervangen door een coëfficiënt waarvan de hoogte verschilt naargelang de inkomstenschijf die in aanmerking wordt genomen. Met het oog op een toekomstige mildering van de uitgaven voor het proportioneel pensioen werd de correctiecoëfficiënt terzelfdertijd verlaagd tot 0,568*. Bovendien werd een inkomensplafond (gelijk aan het loonplafond in de werknemersregeling) geïntroduceerd waarboven een nog lagere coëfficiënt werd toegepast op de inkomsten tot aan het tussenplafond voor de berekening van de bijdragen in het sociaal statuut. De correctiecoëfficiënt voor de pensioenberekening is nogmaals aangepast in 2003 als gevolg van de toenmalige hervorming van de bijdragen waarbij de brutering werd afgeschaft.

* De coëfficiënt 0.567851 werd bepaald op basis van de reële verhouding tussen de uitgaven voor de uitkeringen voor pensioenen voor zelfstandigen (65.738,2 miljoen) en de totaliteit van de uitgaven van het sociaal statuut der zelfstandigen (118.172,7 miljoen, abstractie makend van de interne transferten) in 1994. Het aandeel van de uitgaven voor de uitkeringen voor pensioenen bedroeg derhalve 55,629 %. Toegepast op de totale bijdragevoet van 16,7 % betekent dit dat de bijdragevoet voor de pensioenen op 9,290043 % kon worden vastgesteld. De verhouding tussen deze bijdragevoet en de pensioenbijdragevoet die in de werknemersregeling van toepassing was vóór de invoering van het globaal beheer (16,36 %), leverde de coëfficiënt 0,567851 op. Voor de eerste schijf van de bedrijfsinkomsten, verving deze nieuwe coëfficiënt de coëfficiënt 0,611791, zoals die voor het jaar 1996 was vastgelegd bij koninklijk besluit van 6 september 1996.

De coëfficiënt 0,463605, die van toepassing was op de tweede schijf van de bedrijfsinkomsten, werd berekend uitgaande van bovenvermelde coëfficiënt 0,611791. Door deze te vermenigvuldigen met de breuk die de verhouding weergeeft tussen het niveau waarop in de werknemersregeling en in de zelfstandigenregeling het inkomen werd begrensd met het oog op de pensioenberekening (0,611791 x 1.346.210/1.776.509) bekwam men de nieuwe coëfficiënt 0,463605.

9 Bijlage V: Toelichting bij de opeenvolgende berekeningswijzen voor de sociale bijdragen van zelfstandige

De huidige berekeningswijze (zoals toegelicht in paragraaf 3.3), wordt toegepast sinds 2003. Voordien gold een ingewikkelder systeem waarbij de beroepsinkomsten vóór de toepassing van de bijdragenpercentages werden gebruteerd: bij het inkomen dat als basis gold voor de berekening van de verschuldigde sociale zekerheidsbijdragen, werden nog de sociale bijdragen zelf bijgeteld. Het ging daarbij om de sociale bijdragen die van toepassing waren in en berekend werden op het refertejaar (inclusief de verschuldigde forfaitaire bijdrage[33]). De brutering vormde als het ware een correctie voor het feit dat de sociale bijdragen van zelfstandigen worden beschouwd als een beroepskost en bijgevolg geen deel uitmaken van het belastbare netto beroepsinkomen die als basis dient voor de sociale bijdrageberekening. Deze bewerking moest ervoor zorgen dat de bijdragenberekening bij zelfstandigen vergelijkbaar zou zijn aan die van de werknemers.

Met de bijdragehervorming van 2003 werd de bijdrageberekening voor zelfstandigen sterk vereenvoudigd en overzichtelijker gemaakt. De brutering en de forfaitaire bijdrage werden als dusdanig afgeschaft en verrekend in nieuwe (verhoogde) bijdragepercentages en inkomensgrenzen.

In 2007 kenden de bijdragepercentages en –drempels nog een aanpassing in functie van de financiering van de integratie van de kleine risico's. Het percentage dat werd toegepast op het inkomen tot aan het tussenplafond, werd opgetrokken tot de huidige 22%. Het percentage voor de daaropvolgende inkomensschijf bleef onveranderd. Ook de minimumdrempel (hoofdberoep) werd opgetrokken evenals de bedragen van de tussendrempel en het absoluut plafond.

Vanaf 1 januari 2015 zal opnieuw een nieuwe bijdrageberekening voor zelfstandigen in werking treden. Vanaf dan zullen de bijdragen berekend worden op het lopende inkomstenjaar N en zal het bedrag van de bijdragen niet langer gebaseerd zijn op inkomsten van 3 jaar geleden (N-3)[34].

Tabel 13 illustreert de opeenvolgende berekeningswijzen aan de hand van voorbeelden.

[33] In 1997 werd een gemoduleerde forfaitaire bijdrage ingevoerd voor alle bijdrageplichtigen behalve diegenen die de minimumbijdrage voor een zelfstandige in hoofdberoep verschuldigd waren of een lagere bijdrage. Deze tweede bijdragecomponent vond oorsprong in de vaststelling dat de betrokkenen over de mogelijkheid beschikken om, a fortiori wanneer zij georganiseerd zijn in een vennootschap, (onder meer via hun investeringspolitiek) hun persoonlijk inkomen en dus ook de bijdragebasis van het sociaal statuut, te beheersen (cf. Verslag aan de Koning 18 NOVEMBER 1996 bij het Koninklijk besluit houdende financiële en diverse bepalingen met betrekking tot het sociaal statuut der zelfstandigen).

[34] Met deze hervorming wil men tegemoet komen aan het probleem dat zich in de huidige berekeningswijze stelt, met name, de grote tijdspanne tussen het jaar van ontvangst van de inkomsten en het jaar van betaling van de bijdragen voor dat inkomstenjaar en de grote schommelingen in inkomsten. In het nieuwe systeem zal de zelfstandige een voorlopige bijdrage betalen tot de definitieve inkomsten van jaar N bekend zijn. Daarna volgt een afrekening die kan leiden tot een teruggave dan wel een bijbetaling.

Tabel 13. Opeenvolgende stelsels van bijdrageberekening, voorbeeld : bijdragecategorie hoofdberoep

Voorbeeld bijdrageberekening met brutering		**Voorbeeld bijdrageberekening**		**Voorbeeld bijdrageberekening DEFINITIEVE bijdragen voor 2015**	
Periode	**1989-2002**	**Periode**	**2003-2014**	**Periode**	**vanaf 2015**
Bijdragejaar	**2002**	**Bijdragejaar**	**2014**	**Bijdragejaar**	**2015**
Refertejaar	**1999**	**Refertejaar**	**2011**	**Refertejaar**	**2015**
Inkomsten wettelijk refertejaar	**€ 20.000**	**Inkomsten wettelijk refertejaar**	**€ 20.000**	**Inkomsten wettelijk refertejaar**	**€ 20.000**
1.Brutering		**1.Brutering**		**1.Brutering**	
16,7%	€ 3.340	-	-	-	
Forfaitaire bijdrage 1999:	€ 30				
Totaal:	€ 3.370				
Gebruteerde inkomsten wettelijk refertejaar 1999	**€ 23.370**				
2. Herwaardering		**1. Herwaardering**		**1. Herwaardering**	
1999 naar 2002	1,069	2011 naar 2014	1,057	Geen herwaardering	
Gebruteerde geherwaardeerde inkomsten 1999:	**€ 24.979**		**€ 21.149**		
3. Procentuele jaarbijdrage %geherwaardeerde inkomsten		**2. Procentuele jaarbijdrage**		**2. Procentuele jaarbijdrage**	
16,70%	€ 4.171	22%	**€ 4.653**	22%	**€ 4.400**
Forfaitaire bijdrage 2002:	€ 33				
Totaal:	**€ 4.204**				
4. Beheerskosten		**3. Beheerskosten**		**3. Beheerskosten (nog niet gekend)**	
4,7% op de procentuele jaarbijdrage	**€ 198**	4,7%	€ 218,7	4,7%	€ 206,8
5 Jaarbijdrage		**5 Jaarbijdrage**		**4 Jaarbijdrage**	
Procentuele jaarbijdrage +		Procentuele jaarbijdrage+		Procentuele jaarbijdrage+	€ 4.400
Beheerskosten:		Beheerskosten:		Beheerskosten:	€ 206,8
Totaal jaarbijdrage	**€ 4.402**	Totaal jaarbijdrage:	**€ 4.871**	Totaal jaarbijdrage:	**€ 4606,8**
Kwartaalbijdrage 2002		**Kwartaalbijdrage jaar 2014**		**KWARTAALBIJDRAGE JAAR 2015**	
Jaarbijdrage/4	**€ 1.100**	Jaarbijdrage/4	**€ 1.218**	Jaarbijdrage/4	**€ 1.147,30**

Tabel 14. Opeenvolgende stelsels van bijdrageberekening, voorbeeld bij constant inkomensniveau : bijdragecategorie hoofdberoep

Voorbeeld bijdrageberekening met brutering		**Voorbeeld bijdrageberekening**		**Voorbeeld bijdrageberekening DEFINITIEVE bijdragen voor 2015**	
Periode	**1989-2002**	**Periode**	**2003-2014**	**Periode**	**vanaf 2015**
Bijdragejaar	**2002**	**Bijdragejaar**	**2014**	**Bijdragejaar**	**2015**
Refertejaar	**1999**	**Refertejaar**	**2011**	**Refertejaar**	**2015**
Inkomsten wettelijk refertejaar	**€ 60.000**	**Inkomsten wettelijk refertejaar**	**€ 78.246***	**Inkomsten wettelijk refertejaar**	**€ 82.741**
1.Brutering		**1.Brutering**		**1.Brutering**	
16,7% op inkomsten tot € 46832,49	€7.821	-	-	-	
12,3 % op inkomsten tot € 68503,81	€1.616				
Forfaitaire bijdrage 1999:	€59				
Totaal:	€9.496				
Gebruteerde inkomsten wettelijk refertejaar 1999	**€ 69.496**				
2. Herwaardering		**1. Herwaardering**		**1. Herwaardering**	
1999 naar 2002	1,069	2011 naar 2014	1,057	Geen herwaardering	
Gebruteerde geherwaardeerde inkomsten 1999:	**€ 74.280**		**€ 82.741**		
3. Procentuele jaarbijdrage %geherwaardeerde inkomsten		**2. Procentuele jaarbijdrage**		**2. Procentuele jaarbijdrage**	
16,7% op inkomsten tot € 49.993	€8.349	22% op inkomsten tot € 55.577	€ 12.227	22% op inkomsten tot € 55577	€ 12.227
12,3 % op inkomsten tot € 73.127	€2839	14,16% op inkomsten tot € 81.903	€ 3.728	14,16% op inkomsten tot € 81.903	€ 3.728
Forfaitaire bijdrage 2002:	€65				
Totaal:	**€ 11.252**		**€ 15.955**		
4. Kwartaalbijdrage 2002**		**Kwartaalbijdrage jaar 2014**		**KWARTAALBIJDRAGE JAAR 2015**	
Jaarbijdrage/4	**€ 2.813**	Jaarbijdrage/4 (prijzen 2013)	**€ 3.989**	Jaarbijdrage/4	**€ 3.989**
Jaarbijdrage in prijzen van 2013	**€ 3.570**				

* Is het inkomen 1999 geherwaardeerd naar 2011

** Met uitzondering van de beheerskosten

Tabel 15. Huidig stelsel van bijdrageberekening, voorbeeld bij verschillend inkomensniveau : bijdragecategorie hoofdberoep

Periode	**2003-2014**	**Periode**	**2003-2014**	**Periode**	**2003-2014**	**Periode**	**2003-2014**
Bijdragejaar	**2014**	**Bijdragejaar**	**2014**	**Bijdragejaar**	**2014**	**Bijdragejaar**	**2014**
Refertejaar	**2011**	**Refertejaar**	**2011**	**Refertejaar**	**2011**	**Refertejaar**	**2011**
Inkomsten wettelijk refertejaar	**€ 5.000**	**Inkomsten wettelijk refertejaar**	**€ 30.000**	**Inkomsten wettelijk refertejaar**	**€ 60.000**	**Inkomsten wettelijk refertejaar**	**€ 117.368**
1. **Herwaardering**		**1**. **Herwaardering**		**1**. **Herwaardering**		**1**. **Herwaardering**	
2011 naar 2014	1,057	2011 naar 2014	1,057	2011 naar 2014	1,057	2011 naar 2014	1,057
Geherwaardeerde inkomsten	**€ 6.895**	Geherwaardeerde inkomsten	**€ 31.724**	Geherwaardeerde inkomsten	**€ 63.447**	Geherwaardeerde inkomsten	**€ 124.112**
2. **Procentuele jaarbijdrage**		**2**. **Procentuele jaarbijdrage**		**2**. **Procentuele jaarbijdrage**		**2**. **Procentuele jaarbijdrage**	
minimumdrempel € 12.870	€ 2.831						
22% op inkomsten tot € 55.577	-	22% op inkomsten tot € 55.577	€ 6.979	22% op inkomsten tot € 55577	€ 12.227	22% op inkomsten tot € 55577	€ 12.227
14,16% op inkomsten tot € 81.903	-	14,16% op inkomsten tot € 81.903	-	14,16% op inkomsten tot € 81.903	1.114	14,16% op inkomsten tot € 81.903	€ 3.728
	€ 2.831		**€ 6.979**		**€ 13.341**		**€ 15.955**
Kwartaalbijdrage jaar 2014		**Kwartaalbijdrage jaar 2014**		**KWARTAALBIJDRAGE JAAR 2015**		**KWARTAALBIJDRAGE JAAR 2015**	
Jaarbijdrage/4	**€708**	Jaarbijdrage/4	**€ 1.745**	Jaarbijdrage/4	**€ 3.335**	Jaarbijdrage/4	**€ 3.989**

Federale Overheidsdienst
Sociale Zekerheid

© 2014

FOD Sociale Zekerheid
Administratief Centrum Kruidtuin
Finance Tower
Kruidtuinlaan 50
1000 Brussel

De leden van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040

Jos Berghman, Jacques Boulet, Bea Cantillon, Pierre Devolder, Jean Hindriks, Ria Janvier, Alain Jousten, Françoise Masai, Gabriel Perl, Erik Schokkaert, Yves Stevens, Frank Vandenbroucke

Verantwoordelijke uitgever
Frank Vandenbroucke

D/2014/10.770/16